

Bilvavi | Hagaddah

Penetrating insights from the Rav's drashos

הגדה של פסח

ניסן תשפ"א



Editor's Introduction

Bilvavi On The Hagaddah is a collection of insights of the Rav arranged according to the Pesach *Hagaddah*, culled from various *derashos* of the Rav.

The purpose of this commentary is not merely to offer a simple commentary on the *Hagaddah*, nor is it about presenting intellectually stimulating questions and answers. Rather, as with all the other works of the Rav, the purpose here is to awaken the heart, in a way that enlightens the intellect and infuses the heart with an intense desire to come closer to the Creator.

We sincerely hope that all those who read and contemplate the Rav's words on the *Hagaddah* will understand the depth and become spiritually elevated through these insights, whether in the days preceding Yom Tov, or at the Pesach *Seder*, or throughout the Yom Tov of Pesach and onward – and to grow infinitely higher throughout the rest of our lives, in our *avodas Hashem*.

סדר הגדה של פסח

בדיקת חמץ

בליל י"ד ניסן בודקין את החמץ לאור הנר, וקודם הבדיקת חמץ אומרים זה:

הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה ולא תעשה של בדיקת חמץ.

לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננו עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על ביעור חמץ.

ומיד אחר הבדיקה יבטלנו ויאמר:

כל חמירא וחמיעא דאהא ברשותי, דלא חמתיה, ודלא בערתיה, ודלא ידענא ליה,

לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא.



Searching Ourselves On The Night Before Pesach

Pesach is the beginning of the Three Festivals. There are different Hebrew terms for the word “festival”: *moed*, *chag*, and *regel*. The three festivals are respectively known as the *Shalosh Regalim*, from the word “*regel*”. The word “*regel*”, besides for meaning “festival”, can also mean “to search”, as implied by the similar term *Meraglim*, the Spies who searched out the land. This hints to us that the way we ascend through *Yom Tov*/the *regalim* is by “searching” for something. The first *regel* is Pesach, which we begin by searching for any *chometz*.

Chazal say that “It is better had man not been born; now that we have been born, we need to examine our deeds”. We need to examine our deeds – hence, we need to “search” inside ourselves. What is it that we need to search for?

The word “*regel*” can also come from the word “*hergel*”, which means “habit.” We ask of Hashem, “*Shetargileinu B’Torasecha*”, that “we should become accustomed in Your Torah” – we want to develop a habit for the words of Torah. Doing things out of habit is usually not a good thing [this is called *melumadah*, doing things by rote]. But there are times in which we find that doing things out of habit is a good thing [and then *hergel* is being used for holiness]. On *Yom Tov*, we need to search inside ourselves and see which of our habits are good, and which are not good.

We count 50 days of the Omer until we get to the giving of the Torah, in which we have hopefully become accustomed to the Torah by then, when we have hopefully reached our aspiration of “*And we should become accustomed in Your Torah.*” At first we search ourselves out on the night before Pesach, and this is the beginning aspect of the *regel*. In between Pesach and Shavuos, we have hopefully become more accustomed to going to the *Beis Midrash*, that our feet are naturally taking us to towards the *Beis Midrash* [as Dovid *HaMelech* describes in *Tehillim*]. On Shavuos, we ideally reach the apex of getting used to holiness, which is the purpose.

This is the first aspect of the three *regalim*, which begins with Pesach – at first we search inside ourselves to see what our habits are, if they are holy or unholy. If we find habits in ourselves that are not for holiness, we need to destroy it, just as we destroy the *chometz* we find in any nooks and crannies. Along with this, we need to gain good

kinds of habits – to become used to learning Torah, which is how we use the power of *hergel*/habit, for holiness. “*Shetargileinu B’Torasecha.*”¹

ביעור חמץ

ביום י"ד בסוף שעה החמישית חוזר ומבטלו פעם שנית, וטוב לבטלו לאחר ששרף החמץ כדי שיקיים מצות שריפה בחמץ שלו ויעשה מדורה בפני עצמה וישרפנו ויאמר:

הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה ולא תעשה של שריפת חמץ.

לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ובמעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

כל חמירא וחמיעא דאכא ברשותי, דחזתיה ודלא חזתה, דחמתא ודלא חמתה, דבערתה ודלא בערתה, לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא.

¹ *Pesach_034_Essence of the Three Festivals*

קִדְּשׁ

מיד כשבא מביהכנ"ס ילבש הקיטל, ישטוף הכוס וידיחנו, ומוזגין לו הכוס ומקדש עליו:

הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזוּמֵן לְקַיִים מִצְּוֹת קִידוּשׁ וּמִצְּוֹת כּוֹס רֵאשׁוֹן שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת, לְשֵׁם יְחִוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא וּשְׂכִינְתָּיהָ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וְיֵהי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ
כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנְנָהוּ:

כשחל בשבת מתחילין כאן

וְיֵהי עָרֵב וְיֵהי בָקָר: יוֹם הַשְּׁשִׁי. וְיִכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וְיִכְלֵ אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי
בּו שְׁבֹת מְכָל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

כשחל בחול מתחילין כאן:

סְבָרֵי מְרֻנָּו וְרִבְּנָו וְרִבּוּתֵי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל עַם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לְשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְתַתֵּן
לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (לשבת: שְׁבֹתוֹת לְמַנוּחָה ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וְזְמַנִּים לְשִׁשׁוֹן (לשבת: אֶת
יוֹם הַשְּׁבֹת הַזֶּה ו) אֶת יוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה זְמַן חֲרוּתָנוּ (לשבת: בְּאַהֲבָה) מְקַרָּא קִדְּשׁ זְכָר לִיצִיאַת מִצְרָיִם.
כִּי בָנוּ בְּחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. (לשבת - וְשֹׁבֵת) וּמוֹעֲדֵי קִדְּשָׁךְ (לשבת: בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן)
בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁשׁוֹן הַנְּחַלְתָּנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדְּשׁ (לשבת - הַשְּׁבֹת ו) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזְמַן הַזֶּה:

ושותה בהסיבת שמאל ואינו מברך ברכה אחרונה:

[כשחל במוצאי שבת קודש מקדשין יקנה"ז ראשי תיבות יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחַל בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשִּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֵׂה. בֵּין קֹדֶשׁ שַׁבָּת לְקֹדֶשׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּה. וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מְשַׁשֵּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֵׂה קֹדֶשׁת. הַבְּדִלָּה וְקֹדֶשׁת אֵת עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקֹדֶשׁתָּךְ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

וְרַחֵץ

נוטל ידיו ואינו מברך על נטילת ידים:

כֶּרֶפֶס

יקח הכרפס פחות מכזית כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה, ויטבול במי מלח ומברך בורא פרי האדמה, ויכוין לפטור את המרור, ויאכל בלא הסיבה:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה:

יַחַץ

יחצה המצה השניה, וחציה הקטנה יניחנה במקומה והחצי הגדולה ישמור אותה לאפיקומן:

When there was a *Beis HaMikdash*, we ate the *korbon pesach* after we were satisfied from the *Seder* meal. Now that we don't have the *Beis HaMikdash*, we eat the *afikoman*, a piece of *matzah*, in memory of the *korbon pesach*, at the end of *Seder* when we are satisfied and full.

One whole piece of *matzah* is broken into two pieces. The smaller piece remains on the *K'arah* (the *Seder* plate), and the larger piece of *matzah* is for put away for *Tzafun*, to be eaten as *afikoman*. The *afikoman* is called *Tzafun* because it is like the *ohr hatzafun*, the hidden light, which has been stored away for the *tzaddikim* in the future. On a similar note, the wine of the 4 cups is like the wine that has been squeezed from the grapes of the first days of creation (the *yayin ha-meshumar*), which has been stored away for the *tzaddikim* in the future.

[יש אומרים קודם ההגדה מאמר הזהר (זח"ב מ ע"ב):

פְּקוּדָא בְּתַר דָּא לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָא דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, דְּאִיהוּ חַיּוּבָא עַל בַּר נֶשׁ לְאַשְׁתַּעֵי בְּהַאי שְׁבַחָא לְעַלְמִין, הִכִּי אוֹקִימָנָא, כֹּל בַּר נֶשׁ דְּאַשְׁתַּעֵי בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבְהִהוּא סַפּוּר חֲדֵי בְּחֻדָּה, זְמִין אִיהוּ לְמַחְדֵי בְּשִׁכְיִנְתָּא לְעַלְמָא דְאַתִּי דְהוּא חֲדוּ מִכְלָא, דְּהַאי אִיהוּ בַר נֶשׁ דְּחֲדֵי בְּמַרְיָה, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲדֵי בְּהִהוּא סַפּוּר. בִּיה שְׁעֵתָא כְּנִישׁ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכֹל פְּמַלְיָא דִּילֵיהּ, וְאָמַר לוֹן זִילוּ וְשִׁמְעוּ סַפּוּרָא דְשִׁבְחָא דִּילֵי דְקָא מְשַׁתְּעוּ בְּנֵי וְחֻדָּא בְּפּוּרְקָנֵי. כְּדִין כִּלְהוּ מִתְכַּנְּשִׁין וְאַתְיִין, וּמִתְחַבְּרִין בְּהִדְהוּ דִּישְׂרָאֵל, וְשִׁמְעוּ סַפּוּרָא דְשִׁבְחָא דְקָא חֻדָּא בְּחֻדָּה דְפּוּרְקָנָא דְמַרְהוּן, כְּדִין אַתְיִין וְאוּדוּן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל כֹּל אִינוּן נִסִּין וּגְבוּרָו, וְאוּדוּן לֵיהּ עַל עֲמָא קוּדְשָׁא דְאִתִּי לֵיהּ בְּאַרְעָא דְחֻדָּא בְּחֻדָּה דְפּוּרְקָנָא דְמַאֲרַהוּן, כְּדִין אַתּוּסְף חֵילָא וּגְבוּרָתָא לְעֵילָא וְיִשְׂרָאֵל בְּהַאי סַפּוּרָא יְהִיבִין חֵילָא לְמַאֲרַיְהוּן כְּמַלְכָּא דְאַתּוּסְף חֵילָא וּגְבוּרָתָא כְּדִ מְשַׁבְּחִין גְבוּרָתֵיהּ וְאוּדוּן לֵיהּ וְכִלְהוּ דְחִלּוּן מִקְמֵיהּ וְאַסְתַּלַּק יְקָרִיָּה עַל כְּלָהוּ. וּבְגִין כֹּה אִית לְשִׁבְחָא וּלְאַשְׁתַּעֵי בְּסַפּוּרָא דָּא כְּמָה דְאַתְמַר. כְּגוֹנָא דָּא חוּבָא אִיהוּ עַל בַּר נֶשׁ לְאַשְׁתַּעֵי תְּדִיר קָמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְפָרְסוּמֵי נִסָּא בְּכֹל אִינוּן נִסִּין דְעֶבֶד. וְאִי תִימָא אַמָּאי אִיהוּ חוּבָתָא וְהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָדַע כֹּלָּא כֹּל מַה דְהוּא וְיִהְיִי לְבַתֵּר דְנָא, אַמָּאי פְּרִסוּמָא דָּא קָמֵיהּ עַל מַה דְאִיהוּ עֶבֶד וְאִיהוּ יָדַע, אֶלָּא וְדָאי אֶצְטְרִיךְ בַּר נֶשׁ לְפָרְסוּמֵי נִסָּא וּלְאַשְׁתַּעֵי קָמֵיהּ בְּכֹל מַה דְאִיהוּ עֶבֶד, בְּגִין דְאִינוּן מִלּוּן סְלָקִין וְכֹל פְּמַלְיָא דְלְעֵילָא מִתְכַּנְּשִׁין וְחֻמָּאן לוֹן וְאוּדוּן כִּלְהוּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאַסְתַּלַּק יְקָרִיָּה עֲלֵיהּ עֵילָא וְתַתָּא. בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:]

מגיד

אומרים ההגדה מ"הא לחמא עניא" עד "גאל ישראל":

הַרְיֵנִי מוֹכֵן וּמְזוּמֵן לְקִיָּם הַמְצוּהָ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, לְשֵׁם יְחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְיִנְתֵּיהּ עַל יְדֵי הַהוּא טְמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כֹּל יִשְׂרָאֵל: וְיִהִי נוֹעֵם אֲדוּנֵי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה:

הָא לְחָמָא עֲנִיא דִּי אֶכְלוּ אַבְהֵתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם. כֹּל דְכָפִין יִיתִי וְיִיכּוֹל. כֹּל דְצָרִיךְ יִיתִי וְיִפְסַח. הַשְׁתָּא הָכָא, לְשִׁנָּה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל. הַשְׁתָּא עֲבָדִי, לְשִׁנָּה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין:

The Depth of Inviting Others To Partake of the Pesach Seder

It is well-known that there are several questions on this: how can we say **כל דכפין ייתי ויכול**, that everyone should come and eat, if we are eating in our homes and no one can hear us? Why don't we instead say this in *shul*, when others will be able to hear us? Also, how can we say **ויפסה כל דכפין ייתי** - to invite others to come eat the *korbon pesach* - when nowadays we do not have the *korbon pesach*?

The explanation of the matter is based on the concept that everything contains an “inner light” (*ohr pnimi*) as well as a “container” (*kli*) to hold onto the “inner light”. The *korbon pesach* is the “container” for the inner spiritual light, whereas the inner spiritual light itself is the pure spirituality that becomes absorbed by the soul. Now that we are missing the *korbon pesach*, we are missing the “container”. But one who purifies himself is able to draw upon the spiritual light of the *korbon pesach*.

That is also the way to understand the next words we say here, **כל דצריך ייתי ויכול**, “All those who need, should come and eat”. We are referring to a spiritual kind of ‘eating’: a heavenly spiritual light which settles upon this evening. Hence, **הא לחמא עניא** is not an invitation for others to dine in our homes in the simple sense [but an invitation for a spiritual meal]. Therefore, even in our own times, it is possible for us to partake of the *korbon pesach* [on a spiritual level].²

The Heavenly “Treasury of Free Gifts”

What is the connection between the first part, **הא לחמא עניא**, where we declare an invitation to the poor to come eat at our seder, with the last words, **לשנה הבא בארעא** , where we declare that next year we will be in Yerushalayim?

² *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.234*

The Sages state that Hashem showed Moshe all of the spiritual treasures in Heaven and who would merit them. Finally, Hashem showed Moshe the “*otzar shel matnas chinam*”, the “treasury of free gifts”, for those who do not have enough merits and who are thus in need of receiving “free gifts” from Heaven. Based upon this, we can understand that when we say **הא לחמא עניא**, on a deeper level, we are really saying that even the bread we own is in the category of a “poor man, who has nothing of his own”, one who receives everything not as a result of his actions [and is entirely dependent on others for sustenance]. A poor man understands well that he should give to others, because he feels that he is not any more deserving than others.

This understanding leads us to say **לשנה הבא**, that next year we will be in Yerushalayim, in the same way that Hashem will grant us the *otzar shel matnas chinam*, the “treasury of free gifts”, and redeem us from exile. We are not worthy of Redemption due to any of our actions - we will only receive the Redemption due to the “treasury of free gifts” which Hashem bestows upon even the undeserving.³

מוזגין כוס שני. וכאן הבן שואל:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כּלוּ מצה:

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה (כלו) מרור:

שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים:

שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין, הלילה הזה כלנו מסבין:

עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו יהוה אלהינו משם ביד חזקה ובזרע נטויה. ואלו לא הוציא

הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים.

³ Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach, p. 221

Torah – The Only Power That Can Take Us Out of Defilement

ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים, “And had Hashem not taken our fathers out of Egypt, we and our children would still be subservient to Pharaoh in Egypt.” The well-known for this reason, our Sages teach, is because the Jewish people at that time were in the 49th level of defilement, and had they remained even one more moment in Egypt, they would have entered the 50th level of defilement, and they wouldn’t have been able to merit the redemption. Therefore, Hashem took them out the moment before they could descend into the lowest level of defilement.

However, this was only because we did not yet have the Torah. If the Torah would have been given already by the time we were in Egypt, we would have been able to come out of even the 50th gate of defilement, due to the immense holiness of the Torah.

The *Ohr HaChaim (Shemos 14:10)* writes that in our current exile, we are in the 50th Gate of Impurity, and that there is no natural way for us to get out of this impurity - except through the power of the Torah. Through the power of Torah, one can leave even the worst and most depraved levels – even the 50th level of defilement.

What does it mean that through the power of Torah we can go out from even the 50th level of defilement? Not everyone who learns Torah will leave the 50th gate of defilement. A much higher spiritual level is needed for a person to get out of this lowest level of defilement. What level of Torah is needed for a person to come out of the 50th gate of defilement? Only the level of the Torah as it was given at Har Sinai! The very level of Torah where we all heard “I am Hashem, your G-d”, which we

heard directly from Hashem, the level of the Torah in which our souls flew out of our body for every word of Hashem that we heard (as Chazal teach).

Only when one learns Torah with total *mesirus nefesh* will one's Torah learning save him and take him out of the 50th level of defilement. If a person wants to leave the 50th gate of defilement (which we are currently in), he needs to have total *mesirus nefesh* for Hashem to carry out His will. This is the only way to leave the 50th gate of defilement: To have *mesirus nefesh*!⁴

וְאִפִּילוּ כָּלֵנוּ חֲכָמִים כָּלֵנוּ נְבוֹנִים כָּלֵנוּ זְקֵנִים כָּלֵנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה מִצּוּהַ עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיציאת מצרים. וְכָל הַמְּרַבֵּה לְסַפֵּר בִּיציאת מצרים הֲרִי זֶה מְשֻׁבָּח:

Relaying The Story of the Exodus: – Non-Intellectual Temimus/Simplicity

ואפילו כולנו חכמים כלנו נבונים...מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים “Even if we were all wise sages, even if we were all understanding, it is an obligation to tell over the story of the exodus from Egypt.”

Telling over the story of the exodus – *sippur yetzias mitzraim* – is not a *mitzvah* accomplished through the powers of our intellect. It is very unlike the *mitzvah* of learning Torah, in which we use our powers of the intellect, *chochmah* and *daas*. The *mitzvah* of *sippur yetzias mitzraim* it is reminiscent of the concept brought in the *Gemara*, the idea of “*masiach l’fi tumo*”, “casual conversation”. It is a kind of simple speech, which flows from pure earnestness (*temimus*) in ourselves, and not from the area of the rational intellect.

⁴ *Pesach_03_Avodah of this Generation*

*“Even if we were all wise sages, even if we all understand, it is an obligation to tell over the story of the exodus”, meaning, this mitzvah is not dependent on being a Torah scholar or not! It is not about wisdom. It is about being able to tell over the story just as when you are having a casual conversation, simply, earnestly: ‘masiach l’fi tumo’.*⁵

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּבֵנֵי בְּרַק
וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה, עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת
שְׂמֵעַ שֶׁל שַׁחֲרִית:

⁵ Essence of Rosh Chodesh_01_Nissan – Speech and Prayer

Why Did The Sages Forget That It Was Time To Recite The Shema?

והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה...הגיע זמן קריאת שמע

When these Sages were discussing the wondrous events that Hashem wrought on the night of Pesach, they came to a very high level of love (*ahavah*) for Hashem. At that time, they were functioning on a level of *ahavah* (love), as opposed to *yirah* (fear). That is why they forgot that it was time to recite the *Shema*, which is all about accepting the yoke of Heaven, which is a form of *yirah* (fear) that contradicted their *ahavah* which they felt for Hashem at this time. Their students, however, were in the midst of observing the *halachah* that “it is prohibited to lean in front of a master (Torah mentor)”, so they were constantly in a state of *yirah*, and that is how they were able to remind themselves that it came the time to recite *Shema* and accept the yoke of Heaven.⁶

Alternatively, these Sages perceived such a high level of spiritual illumination on the night of Pesach that the evening appeared as bright as daytime. Therefore, they did not sense that the daytime had now arrived. This is because it said of the night of Pesach that it is a “night which shines like the day.”⁷

אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא, שנאמר, למען תזכור את יום צאתה מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך הימים. כל ימי חייך הלילות. וחכמים אומרים ימי חייך העולם הזה. כל ימי חייך להביא לימות המשיח:

⁶ Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.221

⁷ Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.223

“It is as if I am seventy years old”

הרי אני כבן שבעים שנה.

Rebbi Eliezer ben Azaryah said, “It is as if I am seventy years old.” In other words, there is a power in the soul to be mature and wise beyond one’s years, and this is aside from the concept of seeing success after putting in effort, where one receives the success as a gift from Heaven. The *Sfas Emes* said that there are some lofty souls who are already born on a Heavenly level, and they are born wiser and more mature than their peers.⁸

בְּרוּךְ הַמָּקוֹם, בְּרוּךְ הוּא, בְּרוּךְ שְׁנַתוֹ תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.

We Can Never Comprehend The Essence of HaKadosh Baruch Hu

ברוך המקום, ברוך הוא וכו'...ברוך הוא

Why do we say twice **ברוך הוא**, that Hashem is blessed? The understanding of this is because the word **הוא** (“hu”) is a term of concealment, for it is in the third-person. That is why HaKadosh Baruch Hu is always called **הוא**, “Hu”, in the third-person, and not in the first-person, for it is impossible to comprehend the essence of His infiniteness (the *EinSof*). At the giving of the Torah, the Sages state that Hashem tore open all the heavens and showed everyone *Ain Od Milvado*, that there is nothing besides for Him. So there may have been room for people to make the mistake, *chas v’shalom*, that after the Torah was given to the Jewish people and they beheld the revelation of *Ain Od Milvado*, that perhaps they had indeed comprehended the very

⁸ *Fixing Your Fire-Conceit_016_Self-Transcendence*

essence of His infiniteness (the *EinSof*). That is why the Hagaddah emphasizes, **ברוך הוא**, the word “*Hu*”, implying that even after the people stood at Sinai and they witnessed the revelations, Hashem still remains to us as “*Hu*”, concealed. For, ultimately, the essence of His infiniteness cannot be comprehended by anyone [even we witnessed the revelation of “*Ain Od Milvado*”].⁹

כְּנִגְדֵי אַרְבַּעַת בְּנֵי דְבָרָה תּוֹרָה: אֶחָד חֻכִּים. וְאֶחָד רְשָׁעִים. וְאֶחָד תָּם. וְאֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֵׂאוֹל:

Instilling Emunah In Our Children: Training To Learn How To Think

What does an average day in the life of an average Jewish child look like? He wakes up in the morning, goes to school, comes home and does his homework. Perhaps he will spend time with his parents or friends until bedtime, or do some *chesed* (acts of kindness). This schedule repeats itself day in and day out.

If we were to record his daily life from the moment our child awakens until he goes to sleep, and then we played it back, the chances are good that we will hear very little that is related to real spiritual striving. Most of the words will revolve around material, empty things. If we take a longer view – a week, a month, or a year – where does *emunah* fit into the picture? Can we be satisfied with an occasional word at home about the foundations of Jewish faith, or with just a few minutes at the Shabbos table?

⁹ *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.234*

There is no doubt that most parents are busy and distracted, especially in large families with so many needs to provide for, or when there is a difficult child in the family who requires more time and attention. But does this justify raising a child who, at the age of twelve or fourteen has no spiritual nourishment? Most parents rely on the school, yeshiva, or seminary to do their work for them when it comes to instilling our children with this essential spiritual nourishment. Although most teachers do excellent jobs, our child may be only one of thirty or more students in the class. The amount of nourishment they receive is not enough to sustain them. Principles of faith and other aspects of personal growth will not be absorbed in an optimal way in this setting. A small degree of this essential *pnimius* (inwardness) can definitely enter the child's heart through school, but it is not enough to provide only a small percentage of our child's needs. Just like we wouldn't want them to be malnourished physically, we also don't want them to be malnourished spiritually.

This doesn't mean that a child should have to study all day and never go out to play. It is simply a matter of incorporating another goal along with all the other things that we teach our children. We want to raise them in a way that they will become thinkers, used to dealing with the inner fundamentals of the Jewish people as a whole and with the purpose of their individual lives, along with the more practical aspects of life, and not excluding them. Even though we all agree with the goal, and that teaching our children to think about faith is the obligation of every Jewish parent, in reality it has no place in ordinary life.

It is essential to keep in mind that we are raising the next generation of Klal Yisrael. As such, we must ensure that our children have inner depth by encouraging them to

think, and by introducing a deeper dimension into their lives. All of this will have an effect on our approach to education.

The simple approach is to encourage the child who asks us a question to think of an answer on his own. Even if the question is totally mundane, such as how a certain object functions, we should not spoon-feed the answer. Encourage him to think for himself. Afterwards, you can help him find the correct answer. Even if he cannot come up with an answer on his own, we can work with him to clarify the question as much as he can within his own sphere of knowledge until he can arrive at a clear answer.

The more complex approach is to provide basic knowledge of Jewish thought from our rabbis, and accustom him to think about these deeper ideas. A Torah thought given over at the Shabbos table is certainly better than nothing at all. But the few moments of spiritual content presented at the table (provided the child is actually listening, and that he understands what you are saying) are negligible compared to the rest of the hours in the week.

Since our true goal is to raise children who want to grow, we must give them the tools to do so. These tools can be found in the works of our rabbis, which cannot just remain on the bookcase like stones. They should be taken down and learned with the children, and we must guide them to think, analyze, and delve into the ideas.

Once these important thoughts are imbedded in a person's mind they can naturally become an inseparable part of life as he thinks about them and constantly delves into them. (We are not just referring to amassing information, which is of little benefit.)

Just as a parent and child can converse about food, clothing and friends, they can add a new topic to their conversation that is the true purpose of our lives.

On a higher level, we don't only want our children to know this information. We want them to really care about the purpose of life. Once we can get them to think about these vital topics, they will automatically be involved in lofty and significant matters. We will also be giving them tools that will help them grow and confront the various stages of life successfully. This will bring them to care about the meaning of their lives. We are not talking about abnormal levels of abstinence from this world. Someone approached me recently and said, "We are not living in a ghetto now!" Yet, we have gone to the opposite extreme.

If we strive to raise children with an inner spiritual world, with a desire to grow higher and higher, we must develop this in the framework of the home, and with Hashem's help, we can succeed.¹⁰

חכם מה הוא אומר. מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם. ואף אתה אמור לו
בהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן:

The Chacham – The Wise Son

The *chacham* (wise son) is asking about the laws that Hashem has commanded us with. What he is really asking is, "What is the purpose of the *mitzvos*?" He really has a deeper question. What is bothering him is that a person does a *mitzvah* and a moment

¹⁰ *Getting To Know Your Children: Chapter 5: Teaching Children To Think On Their Own*

later, the action can no longer be seen. Therefore, he is asking, what is the purpose of doing the *mitzvos*? We answer him that there is a *halachah* that nothing is eaten after the *afikoman*. After the *afikoman*, nothing may be eaten because the taste of the *mitzvos* should linger for a long time in one's mouth. Meaning, we are answering the wise son's question by telling him that we need to let the good taste that we receive from doing the *mitzvah* to linger with us, long after we have done the *mitzvah*.¹¹

רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֶם. לָכֶם וְלֹא לוֹ. וְלִפִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת עֲצָמוֹ מִן הַכֶּלֶל כִּפָּר בְּעֵקֶר.
וְאִף אֶתָּה הִקְהָה אֶת שְׁנָיו וְאָמַר לוֹ. בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לִי וְלֹא לוֹ. אֵלֹהֵי הָיָה שָׁם לֹא
הָיָה נִגְאָל:

The Rasha – The Wicked Son

The *rasha* (wicked son), had he remained in Egypt, would not have merited redemption. The Sages state that four-fifths of the Jewish people at the time were *reshaim* (in the category of wicked), who all perished during the plague of darkness. Perhaps their deaths were not caused by their wickedness, but as a kindness of Hashem to them so that they wouldn't become even worse and thereby fall into the "50th level of defilement" (the *shaar hanun d'tumah*), which is impossible to be redeemed from.¹²

¹¹ *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.225*

¹² *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.227*

תָּם מָה הוּא אוֹמֵר. מָה זֹאת. וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחוּזֵק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:

The Tam – The Simple Son

The *tam* doesn't ask "Why" or "What's the reason?" Rather, the *tam* asks "What's going on over here, so I can know what I'm doing?" That is the *tam*'s question of *Mah Zeh*, "What is this?" He is only asking "What", he wants to know the entire process from A-Z so that he can know how to act properly and in the best way possible [For example, when a child becomes *Bar Mitzvah* and he is learning how to put on Tefillin, he asks what to do and how to put it on. He is asking these questions only because he wants to know how to fulfill the *mitzvah*].

There is also a deeper understanding: There is a *tam* who is one of the four children in the *Hagaddah*, who asks "What is this?", and he is the third son listed [which shows that he is on a lower level than the wise son and even lower than the wicked son]. But there is also a kind of *tam* who is on a higher level than all of these, and he is the kind of *tam* which means *shaleim*, whole. This is a higher level of a *tam* and he doesn't have any questions at all. Instead, he is simply drawn towards his root.

So there are two levels of a *tam*. There is a *tam* that we mention in the *Hagaddah* on the night of Pesach, where we discuss questions and answers, and there is also a higher-level *tam*, who is on the level of *Toras Hashem Temimah*, "the Torah of Hashem is wholesome" (and a hint to this is that the letters of the word *tam* are also an acronym for "*Matan Torah*", the giving of the Torah). However, this higher level of *tam* disappeared after the breaking of the first set of *Luchos*. After the *Luchos* were broken, we are now on the level of asking questions for the sake of getting answers,

and this is the level that is reflected when we learn *Shas*, where we involve ourselves with questions and answers.¹³

A *tam*, a simple person, has no questions. It is not that he doesn't understand enough to ask, because such a person is on the lower level known as "he who knows not how to ask" (*she'aino yodeia l'shoel*). This simple person is on the level where he doesn't ask because he understands that there is no need to ask. He has no need to receive answers. He yearns only to do the will of Hashem, even without knowing reasons.¹⁴

There are two kinds of *masiach l'fi tumo*, to speak to Hashem from *temimus* (simple earnestness). There is the incomplete level of *temimus*, represented by one of the "Four Sons" mentioned in the *Hagaddah*, the "*tam*" (simple child), who is not as complete as the *chochom* (the wise child). There is also the repaired, completed level of *temimus*, and with this kind of *temimus*, the *tam* is on a higher spiritual level than the *chochom*. This is the implication of the term *tam v'nishlam*, "whole and complete."

When one's *temimus* is repaired and complete, one's *haskalah* (intellect) comes from *peshitus* (simplicity), and when this is combined with the ability of a "simple heart", one speaks to Hashem from the combination of "simple" heart and a "simple" intellect. When one is not a *tam*, he does not possess "simple" intellect. If one is truly a *tam*, his intellect becomes "simple", and then his intellect and emotions will

¹³ Q&A 4604 - Pesach - The Simple Son's Question

¹⁴ Building A Sanctuary In The Heart, Part II, Chapter 28: Simplicity

combine together (as *daas*). This is the meaning of “*Be wholesome with Hashem your G-d.*”¹⁵

וְשֵׂאִינוּ יוֹדְעַ לְשֵׂאוֹל אֶת פֶּתַח לוֹ. שְׂנֵאָמֵר, וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֵר בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי
בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

The Child Who Does Not Know How To Ask

Generally, it is explained that the “wise son” (the *chacham*) and the “simple son” (*tam*) are closer to the side of holiness, and that the “wicked son” (*rasha*) and the “child who doesn’t know how to ask” (*she’aino yoidea l’shoel*) are easily swayed by the side of evil.

The “child who does not know how to ask” is missing the ability of proper speech, because he is missing *daas*. The wicked son has a different problem: He does have *daas*, but his *daas* is being used for evil. He may have a lot of *daas* - he is very intelligent - but he is using his *daas* for evil. His *daas* is essentially *daas ra*, an evil kind of *daas* [questioning with the intention of disparage]. That is why the wicked son denies the main tenets of the Torah.

When people do not speak because they are missing *daas*, this is like “the child who does not know how to ask”. It is an actual exile to the power of *daas*, and this is the state of young childhood. Generally, all of us leave this kind of “exile” as we get older and mature, when we begin to speak.¹⁶

¹⁵ *Getting To Know Your Redemption: Chapter 7: Redeeming Your Thoughts – Part 2*

¹⁶ *Getting To Know Your Redemption: Chapter 7: Redeeming Your Thoughts – Part 2*

יכול מראש חדש, תלמוד לומר ביום ההוא. אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה. בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך:

A Night That Shines Like The Day

אי ביום ההוא יכול מבעוד יום....לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך

Here in the Hagaddah we are saying, “If the Torah would have only said “On that day”, I would think that it [the redemption] could take place already by daytime [before the evening].” This needs explanation. Why would we think that the redemption took place by daytime [if Hashem said it would not happen until nighttime]? The explanation seems to be as follows. Since the Torah says, “On that day”, the Hagaddah is really asking: “How can we say this on the night of Pesach?”

To that, the Hagaddah answers, “I did not command this *mitzvah* [of relaying the exodus] except for when there is *matzah* and *maror* placed in front of you.” Since the *matzah* and *maror* reveal the spiritual light of the exodus, which shines as clearly as the daytime, it is considered as if the exodus happened “on that day”.¹⁷

מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. שנאמר, ויאמר יהושע אל כל העם כה אמר יהוה אלהי ישראל, בעבר הנחר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים:

Beginning With Our Disparage and Ending With Our Praise

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו

In the laws of telling over the story of the exodus, the *Rambam* writes that we must “begin with disparage, and end with praise.” [We begin the *Hagaddah* by saying how dismal the Jewish people had become, and we end with praise, describing the greatness which we became.] The idea is that perfection becomes revealed precisely amidst the state of incompleteness.

¹⁷ *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh – Pesach p.222*

(This idea is also what lays behind the concept of prayer: for one to recognize that because Hashem is perfect, I am lacking, as I stand before Him. It is that perception which truly enables one to pray and pour out his heart to Hashem. It is not simply for one to feel that he is lacking; although it is certainly true when one prays, he needs to feel that he is lacking. It is to recognize that because *Hashem is perfect*, I am not, therefore, I pray.)¹⁸

וְאַחַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֶבֶר הַנְּהַר וְאוֹלָף אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַרְבֵּה אֶת זְרַעוֹ וְאַתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק, וְאַתָּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֵת עֵשָׂו, וְאַתָּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׁעִיר לְרִשְׁתּוֹ אוֹתוֹ, וְיַעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אֶת הַקֶּץ לַעֲשׂוֹת. כְּמָה שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרָי כֹּן יֵצְאוּ בְּרוֹכֵי גְדוֹל:

The Merit of Our Avos We Merited The Exodus and Eretz Yisrael

ברוך שומר הבטחתו לישראל

In the Hagaddah we are saying, “Blessed Is He Who guarded His promise to the people of Yisrael.” Why are we using the term *shomer*, which means to “guard”, as in guarding an item? The explanation of this seems to be because we just said in the *Hagaddah*, “I will escort him throughout all of the land of Canaan”, which really means that since Hashem was with our forefathers, He implanted the power of *maaseh avos siman l’banim* (the actions of the forefathers was a sign for their children), and this is what gave the Jewish people the spiritual energy to inherit the land of Eretz Yisrael. It is this power which Hashem “guarded” for the Jewish people, and it was through this power that they merited to leave Egypt and enter Eretz Yisrael.

¹⁸ *Rosh Chodesh Essence 01 – Nissan – Speech and Prayer*

Then, the *Hagaddah* continues with “And this is what stood for our fathers...” It was because it was the spiritual energy of the *Avos* (our forefathers Avraham, Yitzchok and Yaakov) which saved their descendants, the Jewish people.

מכסה המצה ומגביה את הכוס בידו ואומר:

וְהִיא שְׁעֵמֶדָה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שְׁלֹא אֶחָד בְּלִבָּד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ אֶלָּא שְׁבִכָּל דּוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ מֵיָדָם:

The Purpose of Anti-Semitism

וְהִיא שְׁעֵמֶדָה וכו'

The *sefarim hakedoshim* teach that the purpose of the anti-semitism of the gentile nations is for the benefit of the Jewish people. When Jews are mixed with gentiles and enjoy a close relationship with them, the Jewish people become spiritually harmed by the influences. Spiritual danger, for a Jew, is far worse than physical danger, because it is damaging to a Jew's soul. Anti-semitism awakens the Jewish people to realize that they must remain separate from the gentiles, which in turn saves the Jewish people from the negative influences of the gentiles. Thus, the hatred of non-Jews for us is really a blessing, since it reminds us that we are separate from them, and then we don't mix with them.¹⁹

¹⁹ *Derashos_086_Exile of Past and Present*

Anti-Semitism Is Not Our Main Issue

The main aspect of exile is not our subservience to the nations of the world, and the great suffering that our people have gone through. It is not even defined by the troubles which pursue us each day, or from the anti-semitism towards our people, from the nations of the world, and from the “*Erev Rav*”. Rather, the main aspect of our exile is the absence of true, clear, and absolute recognition of the Creator. The exile obscures us from clearly sensing the reality of the Creator, and the redemption will reveal His Presence clearly to us. In the Redemption, when we will become clear of Hashem’s Presence, that itself will bring all *shefa* (Heavenly sustenance and blessing) to the world completely, and all of the suffering and troubles will then vanish. Awaiting the Redemption is thus not about awaiting anything else that will come to the world other than the absolute recognition of the Creator which will be revealed to the world. That is the Redemption we are waiting for.²⁰

Our Current Exile of the “Erev Rav”

The Jewish people, ever since becoming a nation, have undergone four exiles, which really end up being five exiles; and in fact, there is a sixth exile²¹. Chazal list four exiles²²: the first exile was Egypt, the second exile was Bavel (Babylonia), the third was Persia-Media, and the fourth was the Greek exile. The fifth exile is the exile of Edom. Within the exile of Edom, there is another exile: the exile of Yishmael. (We can all see in front of our eyes that we are in the exile of Yishmael; they surround us every day and at all times.)

Those are our exiles, ever since we have become a nation. The current exile we are in, Edom, includes in it “Yishmael”. From the exile of Yishmael will sprout the light of the redemption, as our Chazal state. Chazal said that the nation of Yishmael will cause the nation of Yisrael to greatly suffer, which will cause the nation of Yisrael to cry out to Hashem from all of their suffering; and then Hashem will hear their prayers, and we will be redeemed. It will be “*shama keil*”, “G-d will hear”, which hints to the name of “Yishmael”, for we will cry out to Hashem from the exile of Yishmael, just as we cried out in Egypt to Him, when our prayers were heard and we were redeemed.

We have gone through all the previous exiles. We’ve been through the exile of Egypt, and we’ve been through the exile of Bavel. The exile of Yavan (Greece) is also

²¹ In another derashah, the Rav mentioned that this really adds up for a total of seven exiles: Egypt, Bavel, Persia-Media, Greece, Edom, Yishmael, and “Erev Rav.” See Chanukah #048 – Greek Exile Today.

²² Beraishis Rabbah 1:1

over, to a certain extent [see footnote]²³. The exile of Edom, though, is our current situation, and we have not come out of it yet. And more specifically, we currently face the exile of Yishmael.

To understand our current exile with greater clarity: If someone thinks that the exile of Yishmael is referring to the Arabs which surround us, he is mistaken. Although it is certainly true that we are surrounded by Arabs and we suffer from them, this is only the external layer of the exile. It is true that we are totally ‘exiled’ to Yishmael in the external sense, but there is a more inner layer to the exile taking place. [The external aspect of the exile of Yishmael is that] there is a war of Yishmael against Yisrael, which takes place in Eretz Yisrael, concerning the ownership of Eretz Yisrael. The nation of Yishmael claims inheritance over Eretz Yisrael, for the *Zohar* states that Yishmael has a *zechus* (merit) over Eretz Yisrael, due to the *mitzvah* of *Bris Milah* which they keep²⁴. Therefore, they fight Yisrael as they are in Eretz Yisrael. But the inner layer of this exile is of a totally different nature. The Vilna Gaon²⁵ discusses at length, as well as Reb Elchonon Wasserman zt”l²⁶, that the final exile is called the exile of the “*Erev Rav*”²⁷.

When the Jewish people left Egypt, the Torah writes, “And the *Erev Rav* went up with them.” Ever since we became a people, we have had an ‘addition’ that has been following us throughout: the ‘*Erev Rav*’. They are the ones who were responsible for causing the Jewish people to sin. They gave the idea to make the Golden Calf, and

²³ According to many opinions, we are still within the Greek exile today. See the derasha of Chanukah #048 – Greek Exile Today.

²⁴ And it is brought in many places in Chazal that there is a connection between Bris Milah and Eretz Yisrael; hence, the Arabs, who keep Bris Milah, have a stronger hold over Eretz Yisrael.

²⁵ See Even Shelaimah, chapter 11: 1-8

²⁶ In sefer Kovetz Maamarim

²⁷ “The Mixed Multitude.” For more background on the Erev Rav, see Erev Rav_05_Amalek Exposed.

they were the ones who kept causing trouble in the desert and influencing the generation to sin.

Back then, they were not the heads of the Jewish people, though; they were simply known as the '*Erev Rav*'. The leaders then were Moshe and Aharon. It was the *Erev Rav* who convinced everyone that Moshe was dead when he ascended to Heaven to receive the Torah; they thought of the idea to make the Golden Calf and convinced everyone else to do it. The souls of the Jewish people, by themselves, could never have conceived of such a false notion. It was entirely due to the persuasion and influence of the *Erev Rav*.

[Members of the] *Erev Rav* has been escorting us since we left Egypt, all the way until today. We left Egypt, but along with this, came another exile: the exile of the *Erev Rav*. We left Pharaoh, we left the Egyptians, but we weren't redeemed from the *Erev Rav*. They have been following us since we became a nation, until today. However, they have gone through major changes since then. The Vilna Gaon writes that in the final generations, the *Erev Rav* are the "heads of the Jewish people, who are the 'leaders', and they have control over the "sons of Leah and Rachel".

They are also called '*sapachas*' by Chazal – a kind of leprosy that forms over the skin, embedded into the skin and atop it, but not a part of it. They came with us when we left Egypt and added themselves onto our nation, but they are not a part of our nation; thus they are called a *sapachas* \leprosy - a layer added onto the skin, which is not an actual part of the skin.

In the later generations, and especially in our current generation, the *Erev Rav* are wicked souls who lead the Jewish people towards evil. Their agenda is to lead the

Jewish people astray from Torah, from all holiness, from *emunah*, and from *mitzvos*. It doesn't matter if he [a member of *Erev Rav*] wears a *kippah* or if he doesn't have a *kippah*; whether he has a beard or whether he doesn't have a beard. This is the exile we are in. The exile we are currently in is the exile of the Erev Rav - who exercise 'control' over the Jewish people. The 'heads of the Erev Rav' are the souls of Amalek; Chazal say that the Erev Rav is made up of five kinds of people, and at the head of all of them is Amalek²⁸.

This has been true about our current exile ever since it has begun, but it has particular relevance to today's times. We must understand the situation that we are found in. The exile we are in today is being headed by people who look like Jews - and they look like they are a part of the Jewish people.

This is in vast contrast to the exile of Egypt. In Egypt, when we were exiled by Pharaoh, it was clear to all of us that Pharaoh was not of the Jewish people. But in the current exile, we are exiled under the jurisdiction of people who look like they are one of us. But although they look like Jews, Chazal said that their souls are not of the *Bnei Yisrael*.²⁹ They do not understand, and they can never understand, what Torah is. They cannot understand what *mitzvos* are. They cannot understand the nature of the true bond that is between the Jewish people and Hashem.

בכל דור ודור, עומדים עלינו לכלותינו - "In every generation, they [the nations] stand up to destroy us." We must understand that in the exile we are in, the "*Erev Rav*" (the

²⁸ The source for this is *Tikkunei HaZohar* (41), brought in the words the Vilna Gaon in *sefer Even Shelaimah* (11). five groups are termed "*Nega Ra*" (*Evil Affliction*): *Nefilim*, *Giborim*, *Anakim*, *Refaim*, and *Amalekim*. Refer to the Rav's five original Hebrew classes of "*Erev Rav*", and to the English adaptation of "*Erev Rav_005_Amalek Exposed*".

²⁹ For further research, see *Tefillah* #109

“Mixed Multitude”)³⁰ is also trying to destroy us, just as the nations of the past in each generation have sought to destroy us.

If we reflect on the situation, we can see the depth of our exile. In the situation we are in right now, according to the *halachah*, it is a time of *shmad* (a decree of spiritual genocide)!³¹ If someone thinks that this decree [to draft the *yeshiva bochurim* into the Israeli army] is merely another decree upon us, he doesn't understand! This is not merely another decree - we are in a time of *shmad*!! They [the Israeli government] wants to uproot the entire Torah, from the root!! In a time of *shmad*, there are *halachos* that apply. Every Jew must become familiar with the laws of *mesirus nefesh* – to be prepared to give up our life, if we must. There is a *mitzvah* of *kiddush Hashem* during this time. These *halachos* are discussed in Rambam *Hilchos Kiddush Hashem* and *Sefer HaChinuch* by the *mitzvah* of *kiddush Hashem*. There is a *halachah* that during a time of *shmad*, one is not allowed to listen to the government even if they tell you to wear a certain kind of shoelace. A Jew has to let himself get killed rather than listen to them.³²

מניח הכוס מידו ויגלה המצות:

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו. שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל. שנאמר: ארמי אבד אבי.

³⁰ For more about “Erev Rav”, refer to “Erev Rav Talks”, the collected *derashos* from the Rav about the topic of the Erev Rav.

³¹ This was said in light of the Israeli government's recent announcement to enforce the draft of *yeshiva bochurim* into the army, which our *Gedolim* have declared as an open attempt to wage war against the Torah world; thus it is being seen by our *Gedolim* as a “time of *shmad*” (genocide), in which the *halachah* is, “*yaharog v'al yaavor*”, “be killed rather than transgress.”

³² *Derashos_086_Exile of Past and Present*

How Lavan Tried To Uproot Everything

בקש לבן לעקור את הכל

Lavan tried to uproot the entire Jewish people. How do we see this? By exchanging Leah for Rachel in marriage to Yaakov Avinu, he was tampering with the awesome *kedushah* (holiness) of Yaakov Avinu. When Yaakov Avinu thought he was marrying Rachel, he was really marrying Leah, and this was a degree of improper thoughts, for he was thinking of a different woman at the time of the union. Hence, Lavan's devious scheme was actually an attempt to cause some damage to the *kedushah* of Yaakov and hence the entire *kedushah* of the Jewish people. In that way, Lavan was trying to uproot the entire Jewish people.³³

Modern-Day Influences of "Lavan"

In the *Hagaddah*, we say that Lavan was worse than Pharoah. Pharoah wanted to kill all the baby Jewish boys, but Lavan attempted to uproot the entire Jewish people. The 'Lavan' in our entire generation is [the pervasive influences of the society around us], presenting itself like a '*tallis* that is entirely *lavan*\white' - attempting to uproot everything from us through the negative influences of society, in many different cunning and devious ways that trick people into pursuing them.³⁴

³³ *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach 233*

³⁴ *Derashos_068_Tragedy*

וַיֵּרֵד מִצְרַיִם וַיִּגַּר שָׁם בְּמַתִּי מֵעֵט, וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עֲצוּם וְרַב: וַיֵּרֵד מִצְרַיִם אָנוּס עַל פִּי הַדְּבוּר:
וַיִּגַּר שָׁם, מִלְּמַד שֶׁלֹּא יֵרֵד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֲלָא לְגוּר שָׁם. שְׁנַאֲמַר, וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעֲהַ לְגוּר
בְּאַרְץ בְּאֵנוּ כִּי אֵין מְרַעַה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ כִּי כְבֵד הָרַעַב בְּאַרְץ כְּנַעַן, וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עַבְדֶּיךָ בְּאַרְץ גִּשְׁוֹן:

בְּמַתִּי מֵעֵט, כְּמָה שְׁנַאֲמַר, בְּשִׁבְעִים נַפְשׁ יֵרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִם וְעַתָּה שְׁמָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לְרֹב:

The Exile and Redemption of the Seventy “Souls” Who Descended To Egypt

בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה

When we left Egypt, we were “redeemed from a house of slaves”; we were not just redeemed in the physical sense from Egypt, but we were redeemed in our souls. There were “seventy souls” who went down to Egypt, connoting that the exile in Egypt was taking place in our souls as well. The redemption from Egypt was essentially an inner redemption, a redemption from the exile upon our very souls. Hashem took us out from there and instead “brought us closer into His service.” We became close to Hashem because we gained inner clarity within our souls. The redemption showed us what we really wanted and enjoyed and longed for.³⁵

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי, מִלְּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִצְיָנִים שָׁם: גָּדוֹל עֲצוּם, כְּמָה שְׁנַאֲמַר, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ
וַיֵּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: וְרַב, כְּמָה שְׁנַאֲמַר, רַבְּבָה כְּצֻמַּח הַשָּׁדָה נִתְתִּיבָה וַתִּרְבֵּי וַתִּגְדְּלֵי
וַתִּבְאֵי בְעֵדֵי עֲדִיִּים שְׂדֵיִם נִכְנֹו וּשְׁעָרָה צֻמַּח וְאֵת עֵרֶם וְעָרְיָה:

וַאֲעֵבוֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ וְאֶמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי וְאֶמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי:

³⁵ Pesach_034_Essence of the Three Festivals

The Korbon Pesach and Bris Milah: Removing The “Foreskin of the Heart”

בדמיון היי

In the *Haggadah* we express, “*By your blood shall you live*” – which the Sages explain this to refer to the blood of the *korban pesach* (paschal sacrifice) and the blood of *bris milah* (circumcision). What is the connection between *korbon pesach* and *bris milah*? Simply it is because in order to eat the *korban pesach*, one had to be circumcised, for it is written, “*Any uncircumcised one shall not eat of it*”³⁶. But we also find in the words of the Torah and in the Sages that there is also a foreskin (*orlah*) of the heart, which also needs to be removed, as it is written, “*And you shall circumcise the foreskin of the heart.*”³⁷ This is called *orlas halev*, “foreskin of the heart”.

Yitzchok Avinu was the first to receive the *bris milah* on the eighth day after birth. But what is the *orlas halev* which needs to be removed from the heart? The Hebrew word for circumcision, “*mal*”, is an acronym for the words *moach* (brain) and *lev* (heart). As long as there remains *orlas halev* in the heart, the mind’s knowledge cannot become connected with the heart. The knowledge will remain on the level of “*And you shall know today*”, without becoming “*And you shall settle the matter upon your heart.*” When the Torah commands a person to remove the blockage of the heart, *orlas halev*, it means that one needs to remove that which separates one’s mind and heart. The Kotzker Rebbe said that the Torah says that the mind’s knowledge must become settled “*in*” our heart, as opposed to just *on* our heart.³⁸ As long as a person hasn’t

³⁶ *Shemos 12:48*

³⁷ *Devarim 10:16*

³⁸ Based on a teaching of the Kotzker Rebbe who said that there are two levels: “*On*” your heart, where inspiration is still external and not as effective, and a deeper level, “*In*” your heart, where one’s knowledge penetrates into his heart and becomes more internalized.

removed the blockage of the heart, it's possible that he has learned Torah, whether a little or a lot, but none of it will make it into his heart. That is *orlas halev*.

As long as the knowledge in one's mind hasn't yet entered one's heart, a person is living a contradiction. It can take a long time until knowledge becomes part of one's heart, because the Sages taught that the distance between the mind and the heart is further than the distance between the heavens and the earth.

In order to eat the *korbon pesach*, we had to have a *bris milah*. As we explained, the deeper meaning of this is that we had to remove our “*orlas halev*” in order to eat the *korban pesach*. In Egypt, we removed some of the blockage as we began to cry out to Hashem from our heart, but this process was not yet complete until we left Egypt, when we actually received *bris milah* – which was not just a physical act of circumcision, but a removal of the blockage on our heart.³⁹

וַיַּרְעוּ אֶת־נֹפְלֵי הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה:

וַיַּרְעוּ אֶת־נֹפְלֵי הַמִּצְרַיִם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, הָבָה נִתְחַכְּמָה לּוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסִף גַּם הוּא

עַל שׁוֹנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ:

What the Egyptians Really Tried To Do Us

וַיַּרְעוּ אֶת־נֹפְלֵי הַמִּצְרַיִם

“And the Egyptians did evil to us” – this is really a hint that the Egyptians tried to turn *us* into evil people, they wanted to *make* us evil [through their harmful influences]. They were doing this so that we would be not worthy of a messenger who would redeem us from the exile. They wanted us to stoop so low into their *tumah*

³⁹ *Pesach_031_Internalizing Your Knowledge*

(depravity and spiritual defilement) so that we would need a great miracle, which only Hashem Himself in His glory could take us out of. They knew that we would need great merits for that, which we wouldn't be able to have, and that is why they wanted us to become hopelessly infected by their *tumah*.

Also, by turning us evil, the plan of the Egyptians was to prevent Hashem from sending plagues on Egypt, because now the Jewish people would be just as evil as the Egypt and Hashem would have to allow the Destroyer to plague the Jewish people as well [Hence, in effect, since the Egyptians knew that Hashem would not destroy the Jews, they wanted to influence the Jewish people to become just as evil and depraved as them, so that they would not receive any plagues for the evil.] But what happened in the end? Hashem performed a miracle: He did not allow the Destroyer to send any plague upon the Jewish homes.⁴⁰

וַיַּעֲנוּנוּ, כִּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנוּתוֹ בְּסִבְלוֹתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרְעָה אֶת פְּתָם וְאֶת רַעְמֶסֶס:
וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוּדָה קָשָׁה, כִּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרָה:

“Difficult Labor” In Egypt – In The Physical and Spiritual

ויתנו עלינו עבודה קשה

The Egyptian exile deterred us from receiving the Torah. As long as we were in Egypt, we could not receive the Torah; we have to leave it in order to become purified

⁴⁰ *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh – Pesach p.222*

at Har Sinai and receive the Torah. In Egypt, we would not have been able to internalize the Torah had we received it.

In Egypt, there was “bricks and mortar”, and this personified the exile. What exactly are these “bricks and mortar” that held us back from receiving the Torah? It wasn’t just that we had cruel physical labor. It was a spiritual kind of “bricks and mortar” – a blockage that held us back from receiving the Torah.

There were two layers to the redemption. There was a physical redemption, which took place when we actually left Egypt, in the physical sense. But there was also a spiritual layer to the redemption: the redemption that took place in our souls, enabling us to receive the Torah. Although the physical redemption happened a long time ago, the spiritual redemption to our souls happens every year.⁴¹

וּנְצַעֵק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְיִשְׁמַע יְהוָה אֶת קִלְנוּ וְיִרְא אֶת עַנְיֵנוּ וְאֶת עֲמַלְנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ:
וּנְצַעֵק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָחֲזוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ, וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה:

Crying Out To Hashem

וּנְצַעֵק אֶל ה'

We must also come to do as the people did in Egypt when they realized their suffering, which was that they cried out to Hashem (and their groans were indeed heard by Hashem). It is therefore not enough for us to have a desire to leave exile.

⁴¹ Pesach_031_Internalizing Your Knowledge

Ultimately, it is up to Hashem to take us out, whenever it is His will to do so. For this reason, we must cry out to Hashem in prayer, just as the people did in Egypt.

We must cry out to Hashem from the very depths of the soul ! We must feel that our body's hold on our soul is a form of cruel labor. We must feel the bitterness of this in the same way that we felt embittered by the Egyptians. If we don't feel this bitterness, then we won't be able to cry out to Hashem from a true desire to escape. A person must realize that he needs to get out of his inner imprisonment which entails crying to Hashem for days and nights, from the depth of our hearts and not just to cry 'crocodile tears'. There can be no hope for a person to truly serve Hashem without crying from the depth of his heart, because he will be missing the first, basic point that he needs to start with.

May Hashem help all of us that we should first come to recognize the lowliness of our situation, to realize that without being close to Him, life is not a life, but a total fantasy. May this recognition cause us to feel, with Hashem's help, a true yearning to be freed from this dark exile – and to reach the light of the Redemption, speedily in our days.⁴²

⁴² *Pesach_04_Time of Our Freedom*

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קִלְנוֹ, כַּמָּה שָׁנָאמַר, וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת
 יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:

Exile – Then and Now

וישמע ה' את קולינו

When the Jews were enslaved in Egypt, there was no way for them to escape it. There was a decree of exile, and anyone who tried to escape was caught by the sorcery that protected its borders. There was no actual solution that they could do. Even when the non-Jewish astrologers wanted to get rid of the Jews from Egypt, they could not find a way. The non-Jews there did not have a solution, but the Jew has a solution even where a non-Jew doesn't. A Jew's solution, when he knows that there is no natural solution, is that he turns to Hashem in prayer. He can tell Hashem, "You created me. You placed me in this situation. I can't do it on my own. The doctors have given up on me. The only one who can help me is You, Hashem."

In the world we live in today, there is no solution to how we can reconcile our physical needs with our spiritual needs. Some people abandon all spirituality and only take care of their physical needs, and others ignore physicality and are only immersed in spirituality. But as for the average person, who is caught somewhere in the middle – and he is not on the level of abandoning his physical situation and become more spiritual – he has no solution.

The first thing we must know is: there is a problem. The second thing you must know is: you are responsible to help yourself. The third step is: let it bother you. Then, when it bothers you, cry out to Hashem to help you (just as the Jews cried out

to Hashem in Egypt). When you understand the problem and you feel responsible for yourself, and you cry out to Hashem, earnestly, Hashem will help you. How? I have no idea exactly how. But Hashem can do anything, and He can solve your problems for you.

But on one condition: you have to cry out to Him, from the depths of your heart, about your spiritual problems. Feel very bothered at the fact that you don't feel the reality of your *neshamah* and that your life is lacking meaning. It should bother you that we don't even worry 50% about our *neshamah*'s needs, even though it really should be that way. It can bother you that you are lying to yourself all the time, and that will help you cry out to Hashem, to scream to Him and scream to Him, that He take you out of the situation. If you keep crying out to Hashem, you are guaranteed an answer.

There is no natural solution that can help us right now. The world is designed like that – Hashem made the world in a way that we must turn to Him. There is no natural means to escape our problems. The only advice is to turn solely to the Only One who can take us out from this situation. But we must turn to Him from the depths of our soul, from inner pain at our situation, from being bothered.

We need to understand that the way we live our life currently, although it is necessary for us (to work for a living), it is still a life that resembles death. It is a life devoid of any inner content. That will get us to really cry out to Hashem, each day. People cry to Hashem each day for their physical needs, but what about their soul's needs...?

...Forgive me for making such a harsh statement. But if anyone recognizes the situation, 20 years ago, the world was much less indulged in physicality. They didn't have so many phones like there are today, and there was much less going on then; not that 20 years ago people didn't indulge in materialism, but, it was much less. Will our situation get better in 20 years from now, the way things are going? We all know that it won't. No one can deny it. How will Moshiach come? Will we have better Rabbonim then?

The change will have to come from us. If we, ourselves, are not prepared to change over in one day, there is no hope. We all know that the world we live in today, with its indulgent lifestyle, Moshiach cannot come here. The decision to change must come from each of us, individually.

Are we prepared to change over in one day, or do we want to just continue on our life as it is now? Everyone here has the power of free will; we can all choose either to continue living a materialistic life until the day we die, or, we can tell ourselves: "Enough." We were in Egypt, but at a certain point we get out of there. It is in your hands to get out – when you cry out to Hashem.

Through the help of Hashem, just as He brought us out of Egypt to bring us to the giving of the Torah, so should we merit the giving of the Torah, each on his own level.⁴³

**וַיֵּרָא אֶת עֲנִיָּנוּ, זֶה פְּרִישׁוֹת דְּרָךְ אֶרֶץ. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַע אֱלֹהִים:
וְאֵת עֲמַלְנוּ, אֱלֹהֵי הַבְּנִיִּים. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, כָּל הַבֵּן הַיְלֹוֹד הַיְאָרָה תִּשְׁלִיכוּהוּ וְכָל הַבֵּת תַּחֲיִּין:**

⁴³ *Derashos_010_The Only Way Out Of Our Problems*

וְאֵת לַחֲצֵנוּ, זֶה הַדְּחִק. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אוֹתָם:
וַיֹּצֵאנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה וּבְמִרְאָ גְדוֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתִּים:

Hashem Took Us Out of Egypt – And He Can Take Us Out Of All Troubles!

ויציאנו ה' ממצרים

In the Egyptian bondage, our people were afflicted with terrible suffering – as it is written, *“And they embittered their lives with difficult labor.”*

Think about what any Jew must have felt like then. They knew of the prophecy made to Avraham *Avinu* that the Egyptian exile would last for 420 years. How could they take it any longer? How could anyone ever hope to get out of Egypt? Even if anyone there would have ran away from Egypt, they wouldn't be able to escape, because the Egyptians used their magic to hold back anyone from escaping. What did any Jew think back then – how could he cope with such suffering, knowing that it's going to take 420 years to be redeemed?? Imagine we are one of the Jews enslaved in Egypt. What would we do? How would we cope? Would we just give up and say, “Enough of this -- I'm not doing all of this work?!”

When the people complained to Moshe of the suffering, Moshe entreated to Hashem, and Hashem told him to tell them, “Just like I was with the forefathers, so will I be with you by the other hard times. This pain is only temporary.” Hashem was saying, It's true – it really is a very hard time that they are going through, but do not worry – it is only temporary, and I am with you, so don't worry. How are we to

understand Hashem's response – "The pain is only temporary"?! How does this help them survive a 420-year exile?

This lesson shows us how we can deal with our own difficulties. Is there anyone who hasn't gone through difficult times? There is no such person. Every single one of us has gone through hardship. Some of us came out of much of our past hardships, and some of us are still going through hardships. But what we all have in common is that all of us are still going through something hard, and we haven't fully come out of our difficulties. We are all still going through some difficulty in our life, one way or another. When a person has a big problem, he usually convinces himself that it's the worst problem he ever had. He compares his new problem to his previous problems, and realizes that it's not the same kind of problem he is used to – it's a whole new problem he has never faced, and it doesn't seem to have a solution. What happens? Eventually, the problem goes away, and he forgets about it. Then a new problem comes, and again the person thinks that this is a problem that has no solution. The cycle repeats itself...

But what people usually fail to remember is that their previous problems, which didn't seem to have a solution, went away at a certain point. We usually fail to recall all the difficulties that we *did* come out of. When we're going through a difficult time in our life, we have the ability to calm ourselves down by remembering that just like our previous problem didn't seem to have a solution, yet somehow it went away, so is there is a solution to our current problem, although we don't see how. We can realize that it is only our physical eyes that don't see a solution, but that doesn't mean there isn't a solution.

The Ramban says, “*Maaseh Avos Siman Labonim*” – “What happened to our forefathers is a sign for their children.” Just like Hashem was with Avraham *Avinu* when he went down to Egypt and he saved him from his problem – this is when *Pharaoh* abducted Sarah, and Avraham *Avinu* had no solution to his predicament – so do we now always have a solution to our problems, even though it seems like there isn’t. Although we, ourselves, don’t know how to solve our problems, Hashem can take us out of it – just like He helped Avraham when he didn’t have a solution, and just like He redeemed our people from exile when there seemed to be no way out.

This is what Hashem told Moshe to tell the people – “The pain is only temporary – Just like I took Avraham out of Egypt, so am I with you. Just there was no natural solution for Avraham, yet I was with him and took him out of his problem, so will I take you out of your problem even though there is no natural solution.”

Every day we leave Egypt. This is part of what we say every day in *Kerias Shema* – we remember how we were taken out of Egypt. We have many *mitzvos* as well where we remember how we were taken out of Egypt. On Shabbos and the *Yomim Tovim*, we say many times the words, “*Zecher L’yetzias Mitzrayim*” – a “remembrance” to our redemption from Egypt. Why must we remember the redemption? Is it merely to have a memorial day to remember the miracles of the past?

Many reasons are given for this, but for our discussion, it is relevant to say that the reason why we remember the redemption from Egypt so much is because it serves as the foundation for all our troubles. It shows that there is a way out from all our troubles – just like Hashem was with us then, so is He with us now.

Just like there was a public redemption, so is there a private redemption that can take place in each person's soul. When a person has a problem and he doesn't know the solution, yet he has *emunah peshutah* (simple faith) in Hashem, he can experience his own personal redemption.⁴⁴

וּיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שְׂרָף וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. אֱלֹהֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּכַבּוֹדוֹ וּבַעֲצָמוֹ. שְׁנֹאֲמַר, וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד
בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

“Not Through An Angel....But G-d Himself, In His Honor”

לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו

We say in the *Hagadah*, “*And G-d took us out of Egypt, not through an angel or through a seraph or through a messenger, but G-d Himself, in His Honor.*”

There is a concept that everything which takes place in the world also takes place in time, and everything that takes place in time also takes place in our soul. In our own soul, there can be a redemption by Hashem Himself.

On the night of Pesach, there is a revelation of G-dliness in every person's soul! “*Not through an angel or a seraph or a messenger, but G-d himself.*” As long as a person doesn't block this revelation from happening, it becomes revealed in one's soul on the night of Pesach: a personal redemption that takes place in the soul. When a person

⁴⁴ *Derashos_062_Surviving The Pressures of Life*

still has an egotistical “I”, he is separate from others. But when there is a revelation of G-dliness in the soul, a secret of “oneness” (*rozo d’echad*) is revealed in the soul.

If a person looks at another person according to the other’s opinions about life, then he is apart from others. *Chazal* say that “*Just like all faces are different, so are all minds different.*” But when a person looks at another person’s soul with a deep perspective, he sees G-dliness in another Jew’s soul. He sees “Hashem Himself” that resides in the deepest point in every Jew’s soul. (This deepest point is called “*Yechidah*”.) When a person has this perspective, he has an outlook of *achdus* toward every Jew and he unifies every soul into one unit.

This revelation that takes place in the soul on the night of Pesach is the root of the future Redemption. Thus, on the night of Pesach we have an additional *avodah* upon us. Besides for the well-known *avodah* that we must connect ourselves to leaving Egypt now, there is another *avodah* – to reveal the root of the future Redemption. We must recognize what the Redemption is all about – [leaving our private “I”, transcending the ego, and instead revealing the G-dliness that present in our own souls and in the souls of all other Jews] – and to become connected to this.⁴⁵

Drawing Power From “Hashem Himself, In His Glory” In Our Souls

There is the power of the body, the power of the soul, and the power which comes directly from Hashem. One’s soul can receive higher abilities from the power that comes directly from Hashem far more than their innate natural capabilities.

⁴⁵ *Pesach_02_Redeeming Your Soul*

This is the depth of the matter of the “key of the resurrection of the dead, which is not given to any messenger”,⁴⁶ and the depth of the exodus from Egypt, which was “not through an angel, not through a *seraph*, and not through a messenger, but from Hashem Himself, in His glory.”⁴⁷ To receive higher powers that go above one’s natural capabilities is a very high level. It is the depth contained on the night of Pesach, where we were redeemed from Egypt and prepared to receive the Torah; we were on the level of the resurrection of the dead. The Sage Rabbi Pinchas ben Yair lists ten levels in serving Hashem, beginning from Torah, *zehirus*, and *zerizus*, and all the way to *kedushah*, *ruach hakodesh*, and, finally, *techiyas hameisim* (resurrection of the dead).⁴⁸ These are very high levels to reach; the Sages in the times of the *Gemara* had the ability to resurrect the dead.

On our own level, how do we access the power of the resurrection of the dead? It is by shining the light of our *neshamah* onto our body. Any individual can do this, as long as he is someone who searches for Hashem. Then one will be able to see, with *siyata d’shmaya*, that the very limitations upon oneself which he thought he could not escape from, can slowly be broken - like a personal exodus from Egypt.⁴⁹

⁴⁶ See *Taanis 2a*

⁴⁷ From *Hagaddah shel Pesach*

⁴⁸ *Avodah Zarah 20b*

⁴⁹ *The Weekly Shmuess_016_Vaeira – Moving Beyond Despair*

וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלֵילָה הַזֶּה, אֲנִי וְלֹא מִלֶּאֱלֹהִים. וְהִפֵּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא שָׂרָף. וּבְכָל
 אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי וְלֹא הַשְּׁלִיחַ. אֲנִי יְהוָה, אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר:

Death of The Firstborns: The Revelation of Hashem In Depraved Egypt

והכיתי כל בכור בארץ מצרים אני ולא שרף.

The redemption from Egypt thus came about through the final plague, which was the death to the firstborns. It came in the midnight; the reason for this is because was that the “partial” was being nullified, and in its place, “everything” was revealed. *“At about midnight, I will go out in the midst of Egypt”* - The “I” of Hashem was revealed then – and that is *kol*, everything.

It is precisely within the Egypt that the “I” of Hashem went out, to show that even within the worst confines, this revelation of “everything” can be revealed and banish all of the incompleteness. The confines of Egypt represent the limitations placed on us; when we are limited, we cannot be complete. With the plague of the death of the firstborn, however, it was revealed that even within the limitations, perfection and completeness can be revealed: the perfection of *HaKadosh Baruch Hu*. It was revealed then that all of the limitations and confines on us are only external; in the inner dimension, there is only *HaKadosh Baruch Hu*, Who is *kol* – everything.⁵⁰

בְּיַד חֲזָקָה, זֶה הַדָּבָר. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, הִנֵּה יָד יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּסוּסִים בְּחִמּוּרִים בְּגַמְלִים
 בְּבָקָר וּבְצֹאן דָּבָר כִּבְד מְאֹד:

וּבְזֶרַע נְטוּיָה, זֶה הַחֲרָב. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַחֲרָבוּ שְׁלּוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם:

⁵⁰ *Bilvavi Mishkan Evneh Part V, p.236*

ובמורא גדול, זו גלוי שכינה. כמה שנגאמר, או הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באתת
ובמופתים ובמלחמה ובקיד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים ככל אשר עשה לכם יהוה אלהיכם
במצרים לעיניה:

ובאתות, זה המטה. כמה שנגאמר, ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האתת:
ובמופתים זה הדם. כמה שנגאמר. ונתתי מופתים בשמים ובארץ:

כשאומר דם ואש וכו' וכן בעשר מכות ישפוך מן הכוס מעט יין:

דם, ואש, ותמרות עשן:

דבר אחר, ביד חזקה שמים. ובזרוע נטויה שמים. ובמורא גדול שמים. ובאתות שמים. ובמופתים
שמים.

אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים ואלו הן:
דם. צפרדע. כנים. ערוב. דבר. שחין. ברד. ארבה. חשך. מפת בכורות:
רבי יהודה היה נוהג בהם סמנים:
דצ"ך עד"ש באח"ב:

Pharoah Lost His Bechirah (Free Will) Throughout The Ten Plagues

אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים

Hashem brought ten plagues upon Egypt, upon Pharoah and all his servants, and with each plague, they were given *bechirah*. By the time they already received their second plague, frogs, their *bechirah* level was already not the same level as when they received the plague of blood. And when they received the third plague, lice, their *bechirah* level had gone down since the plague of the frogs. It was not the same level of *bechirah* each time; it kept descending [so their free will was decreasing each time].

Why did this happen? It all started from the first plague. Pharoah could have chosen to free the Jewish people after the first plague, but he chose not to. As a result,

his *bechirah* level descended, and now he had a little less *bechirah* to free them. This process of weakened *bechirah* continued to worsen throughout all of the plagues, where his *bechirah* level kept descending and he did not want to do *teshuvah*; with each plague, he had a little less *bechirah* than before, because his *bechirah* level kept going down.

Pharoah lost his *bechirah*, slowly throughout the plagues, and it is really because he chose to be in a situation where Hashem will take away his *bechirah*. He wanted to be evil, and he had chosen to act this way from the very onset of the plagues.

There are many reasons explained in *Chazal* of why Hashem “hardened” the heart of Pharoah. There is one very well-known reason: The more that Pharoah kept seeing the miracles, the more he should have repented. Since he did not take the messages of the plagues to heart, he was punished each time with more and more hardening of his heart. He still remained with *bechirah*, but it was becoming smaller and smaller with each plague.

But it can also be explained in different terms, based upon what we have been explaining here. Whenever a person has *bechirah*, he can either choose to utilize his *bechirah* and “choose” to be a chooser, or, there is an alternative, deeper path: he can choose not to have *bechirah*. Within this second path, he can either use this power for holiness or for evil. Either he can choose to submit his will to Hashem’s will - the holy use of this ability; or he will choose to follow his physical passions and to feel helpless with them - the evil use of this ability.

....“Pharoah” is from the words “*peh ra*”, “evil mouth”,⁵¹ as is well-known; the hint of this is that all that he requested was to be evil, and to abandon good. This was what Pharoah had been “requesting” of Hashem all along, throughout all of the plagues. He did not want his *bechirah*, because that would get in the way of his passions. The Rambam famously said that “Pharoah is the *yetzer hora*” (the evil inclination)⁵², and this is logical to anyone who understands. As we are explaining here, it is not only Pharoah who wanted to keep ignoring the truth so that he could choose what’s comfortable over what’s right. Every person, on some level, must traverse this point.

.... Hashem not only wants us to tell over the story of what He did to Pharoah, but to tell over the attitude of Pharoah which led to his downfall and how we need to live our lives very differently than he did.

The more that a person perseveres and is willing to go through the pain of listening to his inner voice of good, which keeps telling him not to sin and to feel remorse over sin, which doesn’t leave him alone, even about his deeply rooted negative patterns that are very hard for him to overcome – the more that he continues to listen to this inner voice and he doesn’t ignore it, he is closer to becoming “One who comes to be purified, is assisted.”⁵³ This was the root of the redemption from Egypt.⁵⁴

ישפוך מן הכוס ג"פ:

הָא לְחֵמָא עֲנִיָא דִּי אֲכָלוּ אַבְהֵתָנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. כָּל דְּכָפִין יִיתִי וְיִיכּוּל. כָּל דְּצָרִין יִיתִי וְיִפְסַח.

הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּנֵי חוּרִין

51 *Degel Machneh Ephraim parshas Vayigash*

52 *Beraishis Rabbah 34:10*

53 *Yoma 38b*

54 *The Weekly Shmuess_017_Bo – Free Will and Your Inner Voice*

רַבִּי יוֹסֵי הַגָּלִילִי אוֹמֵר, מִזֵּינְךָ אֵתָּה אוֹמֵר שֶׁלְקוֹ הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עֲשׂוּר מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת. בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אוֹמֵר, וַיֹּאמְרוּ הַחֲרֻטָּמִים אֶל פְּרַעֲהַ אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִיא. וְעַל הַיָּם מָה הוּא אוֹמֵר, וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּרָאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בִּיהוָה וּבְמִשְׁהָ עֲבָדוּ. כַּמָּה לָקוּ בְּאֶצְבַּע עֲשׂוּר מִכּוֹת. אֲמֹר מֵעַתָּה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֲשׂוּר מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת:

Our Avodah At The Splitting of the Sea: Arriving At Bittul (Self-Nullification)

וַיֵּרָאוּ הָעָם אֶת ה' וַיֹּאמְרוּ בְה'

Before the event of *kerias Yam Suf* (the splitting of the sea) when the Egyptians were chasing the Jewish people, the Torah says, “*And Hashem said to Moshe, why do you cry out to Me? Speak to the children of Yisrael and journey on.*” Rashi explains that Moshe was *davening*, and Hashem said to him, “Now is not the time to be lengthy in prayer, when the Jewish people are in a predicament.” This begs a well-known question: If not now, when? Don’t the Sages always teach that when a person is found in a predicament, he should grab onto the “art of the forefathers” which we have in our hands, and *daven* to Hashem? Why is it that when they came to the sea, their *avodah* was precisely not to *daven*?!

When a person is *davening*, it is because he wants a certain thing. He may want one thing, or more than one thing, to happen. He is trying to attain his *ratzon* (will), through praying to Hashem to get it. But at the sea, the people had the *avodah* to transcend any of their personal *ratzon*, and to arrive at total self-nullification (*bittul*), of having no personal *ratzon* at all. At the sea, their *avodah* was to come to the recognition that “I only want what Hashem wants. If Hashem’s will is for me to live, then I want to live. If Hashem wills the opposite, then that is my will also.”

When the Jewish people were leaving Egypt, they had a will to leave it: “*They cried out, and their prayers arose to G-d from all of their difficult labor, and Hashem heard their groans.*” But now when they were standing in front of the sea, they had a loftier *avodah* to do. Now their *avodah* was to have absolute *mesirus nefesh*: to be willing to give up their souls entirely for Hashem, and to accept the will of Hashem wholeheartedly. When that is the case, there is no gain in *davening*, and it would only be detrimental to do so.⁵⁵

רְבִי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִיָּוֵן שְׁכָל מְכָה וּמְכָה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הֵיטָה שֶׁל אַרְבַּע מִכּוֹת. שְׁנֵאָמַר, יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אָפוֹ עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה מְשַׁלַּח מְלֹאכֵי רָעִים. עֲבָרָה אַחַת. וְזַעַם שְׁתַּיִם. וְצָרָה שְׁלֹשׁ. מְשַׁלַּח מְלֹאכֵי רָעִים אַרְבַּע. אָמַר מֵעַתָּה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ אַרְבָּעִים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ מֵאֲתַיִם מִכּוֹת:

רְבִי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִיָּוֵן שְׁכָל מְכָה וּמְכָה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הֵיטָה שֶׁל חֲמֵשׁ מִכּוֹת. שְׁנֵאָמַר, יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אָפוֹ עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה מְשַׁלַּח מְלֹאכֵי רָעִים. חֲרוֹן אָפוֹ אַחַת. עֲבָרָה שְׁתַּיִם. וְזַעַם שְׁלֹשׁ. וְצָרָה אַרְבַּע. מְשַׁלַּח מְלֹאכֵי רָעִים חֲמֵשׁ. אָמַר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם מִכּוֹת:

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לְמָקוֹם עָלֵינוּ:

אֵלֹהֵי הוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים דֵּינוּ:

אֵלֹהֵי עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, וְלֹא עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם דֵּינוּ:

אֵלֹהֵי עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְלֹא הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם דֵּינוּ:

אֵלֹהֵי הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם דֵּינוּ:

אֵלֹהֵי נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם, וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם דֵּינוּ:

אֵלֹהֵי קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחֻרְבָּה דֵּינוּ:

אֵלֹהֵי הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחֻרְבָּה, וְלֹא שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ דֵּינוּ:

אֵלֹהֵי שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ, וְלֹא סִפַּק צָרְכֵנוּ בְּמִדְבַּר אַרְבָּעִים שָׁנָה דֵּינוּ:

⁵⁵ Pesach_054_Shvii Shel Pesach – Self-Nullification At The Sea

אלו ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה, ולא האכילנו את המן דינו:
 אלו האכילנו את המן, ולא נתן לנו את השבת דינו:
 אלו נתן לנו את השבת, ולא קרבנו לפני הר סיני דינו:
 אלו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה דינו:
 אלו נתן לנו את התורה, ולא הכניסנו לארץ ישראל דינו:
 אלו הכניסנו לארץ ישראל, ולא בנה לנו את בית הבחירה דינו:

על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו. שהוציאנו ממצרים. ועשה בהם שפטים. ועשה באלהיהם. והרג את בכוריהם. ונתן לנו את ממונם. וקרע לנו את הים. והעבירנו בתוכו בחרבה. ושקע צרינו בתוכו. וספק צרכנו במדבר ארבעים שנה. והאכילנו את המן. ונתן לנו את השבת. וקרבנו לפני הר סיני. ונתן לנו את התורה. והכניסנו לארץ ישראל. ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו:

*The Redemption of Our 4 Elements At The Exodus, Splitting of the Sea,
 Standing At Sinai, and Receiving the Torah*

הוציאנו ממצרים... וקרע לנו את הים... וקרבנו לפני הר סיני... ונתן לנו את התורה

Everything is comprised of the four elements [fire, wind, water, and earth]. When we left the exile of Egypt, each of these four elements needed redemption as well. The exodus from Egypt was a redemption for the element of earth, because we left the place of Egypt, we left a depraved “earth.” Afterwards, with the splitting of the sea, there was a redemption of the element of water. After that, when we stood at Har Sinai to receive the Torah, our souls flew out of our bodies at Hashem’s words. This was a redemption to the element of wind, because it is written, *“And the spirit shall return to G-d.”* Finally, when we actually received the Torah, there was a rectification

for the element of fire, because of the Torah it says, “*Are My words not like fire, so says Hashem?*”⁵⁶

רְבֹן גְּמְלִיאל הָיָה אוֹמֵר, כֹּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֱלוֹ בְּפֶסַח לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, וְאֵלוֹ הֵן:
פֶּסַח. מִצָּה. וּמְרוֹר:

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזִמְנוֹ שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם עַל שׁוֹמֵם מֶה. עַל שׁוֹמֵם שֶׁפֶּסַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שְׁנֹאֲמַר, וְאִמְרָתָם זָבַח פֶּסַח הוּא לִיהוּהָ אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקְדֵּם הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּ:

The Korbon Pesach - Closeness To Hashem

פסח שהיו אבותינו אוכלים

Through the *korban pesach*, a person could become especially near Hashem, for the *korbon pesach* had to be “*tzli*” (roasted), which is from the word “*aitzel*”, “near” - a hint that the *korbon pesach* brought a person especially “near” Hashem.⁵⁷

Pesach: Remembering How Hashem “Skipped” Over

The word “*Pesach*” means to “*skip*”, which is also known as the term *dilug* (skipping). The *gematria* of the words “The One skipped over”, which is דַּלֵּג אֵלֶּף, is equal in value to the word פֶּסַח/Pesach.⁵⁸ The spiritual light present on the night of Pesach is essentially the fact that Hashem “skipped” over His normal mode of conduct, which is through using the letter “*beis*”, and He instead used His higher mode of conduct, which is His letter *aleph*.

⁵⁶ *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh – Pesach p.234*

⁵⁷ *Succos_051_In The Light*

⁵⁸ *The word דַּלֵּג (dilug) is 4+30+3, equal to 37, and the word “aleph” is 1+30+80, which equals 111. The total of 37+111 is 148. The word פֶּסַח Pesach is 80+60+8, which is 148.*

When Hashem skipped over the Jewish homes, this can be understood on a deeper level because He was “skipping over” His [mode of conduct through the] letter *beis*, and instead revealed His [mode of conduct through the] letter *aleph*.

This was also the same depth behind how Hashem Himself went into Egypt and struck down the firstborns of Egypt, and not the firstborns of the Jewish people. Why were only the firstborns of Egypt struck down, and not the firstborns of the Jewish people? It was because Hashem was using His letter *aleph*, which “skips over”. That was the mode revealed on *Pesach* – for the term *Pesach* corresponds to the term *dilug*/skipping, in that the *dilug* on *Pesach* is when Hashem “skipped over” His normal mode of conduct which is through the letter *beis*.

When one is connected to Hashem’s higher mode of conduct, which is through the letter *aleph*, he is connected with the *Alupho shel Olam*, and he merits a mode of conduct in which there is *dilug*/skipping over the letter *beis* [which represents Hashem’s normal mode of conduct]. That is the depth of why Hashem skipped over the Jewish homes [for they were connected to the *Alupho shel Olam* (Chief of the world), and therefore they were deserving of this higher mode of conduct which is when Hashem uses the letter *aleph*].

Thus, the *dilug*/skipping that Hashem performed on the night of *Pesach* was that He “skipped” over the letter *beis* and instead revealed His letter *aleph*, corresponding to His mode of conduct in which He is the *Alupho shel Olam*, when He skips.

...On *Pesach*, where the power of “skipping” is revealed, we can skip over the “earth” which we normally stand on! We can then go above the curse given to mankind, of “*You are earth, and to earth you shall return*”, and to ‘skip’ above the earth

and disconnect ourselves from it. This is the depth behind the power of “skipping” that is revealed on Pesach.⁵⁹

אוחז המצה בידו ומראה אותה למסובין:

מַצָּה זֹאת שֶׁאֵנּוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצִקָּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּגְאֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְתַּי מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי גֵרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְהִתְמַהֵמֵה וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם:

Matzah: Simplicity

מצה זו שאנו אוכלים

On Pesach, when we left Egypt, we left in haste, and therefore the bread we were carrying did not have a chance to become leavened (*chometz*). We left with unleavened bread - *matzah* – which is called *lechem oni*, “the poor man’s bread.” Why should it matter that we left Egypt with unleavened bread? What does this fact of history have to do with us now?

It has relevance to us, even now. Pesach, the “*Chag HaMatzos*” – the festival of unleavened bread - is called *zman cheiruseinu*, the time of our freedom. Therefore, *matzah* hints how we can reach *cheirus*/freedom. The *mitzvah* on Pesach to eat *matzah* serves for us a way to enter our soul – by leaving materialism.

When the Jewish people were enslaved in Egypt, they had to work with bricks (*choimer*) and mortar (*levainim*). The Hebrew word for bricks is *choimer*, which can

⁵⁹ *Pesach_022_Dilug – Skipping On Pesach*

also mean “materialism”. In other words, leaving Egypt was essentially about leaving our materialistic pursuits and entering into spirituality, represented by *matzah*, which was a very simple kind of bread, a poor man’s bread. The lesson we learn from this is that when we go with simplicity, we can enter the world of spirituality.⁶⁰

אוחז המרור בידו ומראה אותו למסובין:

מרור זה שאנו אוכלים על שום מה. על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים. שנאמר, ומררו את חיייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך:

The Deeper Implication of Maror /The Bitter Herbs

מרור זה אנו אוכלים

[*Maror* is from the word *merirus*, “bitterness”.] When one person is having true *merirus* (bitterness) - which corresponds to the bitterness that is felt by those who are being punished in *Gehinnom*, he can then reach a state that is considered to be as bitter as “death”, and from there, he can connect to the One Who rules the world.

The word *emes*, truth, is from the letters “*aleph meis*”, “one, death”, an allusion to how “death” [self-nullification] enables one to reach the “*Aleph*”, the One Ruler, Hashem.

The word “*mar*”, bitter, has the same *gematria* as the word “*Amalek*”, who is called one who “recognizes His master and intends to rebel against Him.” On the side of

⁶⁰ *Pesach_04_Time of Our Freedom*

holiness, the evil of Amalek is countered by the one who recognizes his Creator and chooses to become integrated with Him.

This is the depth of the matter of how the “bitterness” of the *maror* – which is reached through self-nullification, a desire to integrate with the Creator - can rectify the evil and impaired kind of “bitterness” which is represented by jealousy, conceit, rebelliousness, the Serpent, and Amalek.⁶¹

בְּכֹל דּוֹר וָדוֹר חַיֵּיב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם.

Seeing Yourself As If You Left Egypt

בְּכֹל דּוֹר וָדוֹר וְכוּ'

“One is obligated to see himself as if he [himself] had left Egypt.”⁶² In every generation, on Pesach, we have a *mitzvah* to feel like we are leaving Egypt – today, and now. When *Chazal* said that we have this obligation, this doesn’t mean in the sense that we need to imagine *then* what it must have been like. Rather, the intention of *Chazal* was that we need to imagine *now*, what it was like *then* [to attach the past to the present].

How can a person feel as if he left Egypt, though, when he doesn’t remember what it was like? How can a person remember what it was like in his past *gilgul* (soul incarnation) when he left Egypt, if he doesn’t remember his previous lifetime?

⁶¹ *Pesach_007_A Deeper Understanding of Maror*

⁶² *As we say in the Hagaddah shel Pesach.*

As time goes on and the generations continue, we are further from that time in history, and it becomes more concealed [and distant from us]. But through study and in-depth analysis of the Egyptian bondage, a person can come to visualize the terrible exile that Egypt was, and this will slowly but surely enable a person to feel, of what it was like to be exiled there - and in turn, what it was like to go free from there.

So, by learning the words of *Chazal* in detail about the Egyptian bondage, we enable our mind to visualize what it was like to be there. That gets us to feel that we were actually there, and that draws us closer to feeling the exile that was Egypt. Only through feeling the exile – not simply through knowing about it intellectually – can a person feel what the redemption from it felt like.

This is the first method brought in our *Chazal* of how one can connect himself to the exile and to the redemption of Egypt: studying the words of *Chazal* about the Egyptian bondage. But there is also another method brought in *Chazal*: to connect ourselves with the present state of exile, which can get us to conceptualize what the meaning of exile is, and in turn, what it means to be redeemed from exile.

The gain of the second approach is that whereas we have never seen the past and we do not recognize it, the present is something we all recognize. The past is gone and we have a hard time relating to it, but in the present, we are still in exile, so the present is easier for us to relate to. By becoming aware of the current situation of our exile, that is how we can feel what exile was like in the past – the root of all exiles, which was Egypt.

So we have two methods of how we can visualize leaving Egypt. The first way is to learn the words of *Chazal* about the Egyptian bondage, which in turn helps us

visualize it. That enables us to then picture in our minds of what it was like to have actually been there, and that helps us feel the pain of the Egyptian exile. This causes us to wish to escape it, and to cry out to Hashem to be saved. This method, of visualizing the exile and redemption from Egypt, is an *avodah* on our part, which requires *hisbonenus* (deep reflection); it doesn't come to us so fast.

The second, alternative approach, is to think about the meaning of present exile, which can help us conceptualize exile of the past. By realizing what the current exile is, it can get us to feel pained from the exile we are in, and when we feel the depth of this exile, it is then much easier for us to connect ourselves with the exile of the past.⁶³

שְׁנַאֲמַר, וְהַגְדַּת לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם.

The Mitzvah To Tell The Story of the Exodus To Boys

והגדת לבנך

The depth behind the *mitzvah* of the night of Pesach to tell over the story of the exodus specifically to “your son” is, because Pharaoh decreed death on all Jewish baby boys, and therefore we have a corresponding *mitzvah* to tell Jewish boys about the exodus.⁶⁴

לֹא אֵת אֲבוֹתֵינוּ בְּלֶבֶד גָּאֵל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶלָּא אֶף אוֹתְנוּ גָאֵל עִמָּהֶם. שְׁנַאֲמַר, וְאוֹתְנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הִבִּיא אוֹתְנוּ לְתֵת לָנוּ אֵת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ:

⁶³ Derashos_086_Exile of Past and Present

⁶⁴ Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.228

Why We Remember Each Day The Exodus From Egypt

אף אותנו גאל עמהם

Every day we “leave” Egypt. This is part of what we say every day in *Kerias Shema*: we remember how we were taken out of Egypt. We have many *mitzvos* as well where we remember how we were taken out of Egypt. On Shabbos and the Yomim Tovim, we say, “*zecher l’yetzias mitzrayim*” – a “remembrance” to our redemption from Egypt. Why must we remember the redemption? Is it merely to have a memorial day to remember the miracles of the past?

Many reasons are given for this, but for our discussion, it is relevant to say that the reason why we remember the redemption from Egypt so much is because it serves as the foundation for all our troubles. It shows that there is a way out from all our troubles – just like Hashem was with us then, so is He with us now.

Just like there was a public redemption, so is there a private redemption that can take place in each person’s soul. When a person has a problem and he doesn’t know the solution, yet he has *emunah peshutah* (simple faith) in Hashem, he can experience his own personal redemption.⁶⁵

יאחז הכוס בידו ויכסה המצות ויאמר:

לְפִיכֶם אֲנַחְנוּ חַיִּבִּים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדִּיר לְבָרוּךְ לְעֵלֶה וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה
לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֵת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֹהִים. הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבָדוֹת לְחֵרוֹת, מִיְגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֶבֶל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאִפְלָה
לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעָבוֹד לְגִאֲלָה, וְנֹאמֵר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה הַלְלוּיָהּ:

⁶⁵ *Derashos_062_Surviving The Pressures of Life*

יניח הכוס מידו ויגלה המצות:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה. הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמְזֶרֶח שָׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ. מִהֲלֵל שֵׁם יְהוָה: רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְהוָה. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהִי לְשַׁבַּת: הַמְשִׁפִּילִי לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ: מְקִימֵי מַעְפָּר דָּל. מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: לְהוֹשִׁיבֵי עִם נְדִיבִים. עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת. אִם הַבָּנִים שִׁמְחָה. הַלְלוּיָהּ:

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. בַּיַּת יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז: הִיְתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשֻׁלוֹתָיו: הֵיךְ רָאָה וַיָּנֹס. הִיְרָדוֹן יֹסֵב לְאַחֹר: הֵהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: מֵה לֶף הֵיךְ כִּי תִנּוֹס. הִיְרָדוֹן תֹּסֵב לְאַחֹר: הֵהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: מִלְפָּנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ. מִלְפָּנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגָם מֵיָם. חֲלַמִּישׁ לְמַעֲיָנוּ מֵיָם

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ הַלִּילָה הַזֶּה לְאַכֵּל בּוֹ מִצָּה וּמְרוֹר. כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יִגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירָה, וְשִׂשִׁים בְּעִבּוֹדָתָהּ, וְנֹאכֵל שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים (בְּמוֹצָ"שׁ אֹמְרִים: מִן הַפְּסָחִים וּמִן הַזְּבָחִים) אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבֵּחַהּ לְרִצּוֹן וְנוֹדָה לָהּ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גָּאֵל יִשְׂרָאֵל:

In The Future Redemption, Every Jew Will Go Out

על גאולתנו ועל פדות נפשנו ברוך אתה ה' גאל ישראל

The Sages said that four-fifths of the Jewish people perished in the plague of darkness. The ones who didn't merit redemption in Egypt will merit to be redeemed in the future redemption.⁶⁶

⁶⁶ Bein HaMitzarim_005_Time of Light and Darkness

רחצה

נוטל ידיו ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם:

מוציא מצה

מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

מרור

הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזַמֵּן לְקַיִם מִצְוֹת אֲכִילַת מָרוֹר... עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:

Maror Dipped In Charoses: Bitterness Rectified By Sweetness

על אכילת מרור

Maror, also called *chazeres*, is called *chasa* in the Talmud, which starts out with a “soft” (sweet) taste and ends with a “difficult” bitter taste. This also bears a similarity to the *Eitz HaDaas* (the Tree of Knowledge) which was a grapevine, according to one of the opinions in the Sages; a grape is soft on the outside and it contains hard seeds on its inside [hence it starts with a soft taste and ends with a hard taste]. Eating of the *Eitz HaDaas* was in the category of lustful desire, for its grapes were sweet-tasting. The punishment for partaking of this lustful desire was death, which is a form of “bitterness”. How is this lustful desire rectified? When it is returned to sweetness.

This is the deeper reason of why there is wine in the *charoses*. The sin of Adam and Chavah began with sweet-tasting grapes, which ended in bitterness, for it caused death

to come to the world [and it is rectified when we return this bitterness to sweetness, by dipping the *maror* into the sweet-tasting *charoses*].⁶⁷

כּוֹרֵךְ

יקח כזית מן המצה השלישית וכזית חזרת עמה ויאכל שתיהן ביחד בהסיבה ובלא ברכה, וקודם
יאמר:

זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהַלֵּל. כֵּן עָשָׂה הַלֵּל. בְּזִמְנוֹ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח מִצָּה וּמְרוֹר וְאוֹכֵל
בְּיַחַד לְקַיָּם מֵה שֶׁנֶּאֱמַר עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ:

שְׁלַחוּ עוֹרֵךְ

אוכל ושותה כל צרכו לכבוד יו"ט, ונוהגין לאכול ביצה:

צָפוֹן

יקח שני כזיתים ממצה ששמר לאפיקומן, זכר לפסח הנאכלת על השובע, ואוכלו בהסיבה, ומקודם
יאמר:

הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזוֹמֵן לְקַיָּם מִצּוֹת אֲכִילַת אֶפִיקוֹמֵן.

לְשֵׁם יַחֲוֹד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְיִנְתִּיה בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנַעֲלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:
וְיֵהי גּוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָהוּ:

The Depth of Hiding The Afikoman

Taking the *afikoman* is a parable of how we need to search in our own “hidden places” [to do soul-searching]. This is actually the deeper intent of the ceremony of

67 Pesach_07_The Depth of Maror

“*Tzafon*” at the Sefer, which, on a deep level, is about the “light which is hidden for the *tzaddikim* in the future” [the *ohr hatzafun*, the “hidden light”].⁶⁸

Emunah in Hashem, revealed by the *matzah*, is particularly revealed by the kind of *matzah* that is the *afikoman*. The word *afikoman* is from the words *afi* and *mekoman*, and the word *afi* has the *gematria* of the name of *havayah* and the name of *adnus* together, and the word *mekoman* has the *gematria* of *Yam Suf*, alluding to the splitting of the sea which was on the seventh day of Pesach, where there was a revelation of *emunah*: “*And they believed in Hashem and in Moshe His servant.*” This insight is from the *sefer Bris Kehunas Olam*. But the *emunah* that was shown at the *Yam Suf* is rooted in the *emunah* revealed by the *afikoman*.

The *matzah* is first divided and scattered into pieces, at the *Seder* meal. The word for “scattered” is *pizur*, equal numerically to 287, equal to the word *Pur* (the lots which Haman cast on *Purim*), which had 2 sides to it. Haman, who was Amalek, is the concept of *safek* (doubt), where there are 2 sides, 2 options, the opposite of the concept of *emunah* where there is only 1 option (the reality of Hashem). The Torah says that when Moshe’s hands were raised with *emunah* in Hashem, Amalek lost its power, because *emunah* is the power that counters Amalek.

Chazal state “Who is wise? One who can see what will happen.” A wise person can see the end already at the beginning. At the beginning of the *Hagaddah*, we speak about the questions of the 4 sons and what we answer them. What do we tell the wise son? We tell him about the *afikoman*- that we don’t eat anything after the *afikoman*. We are telling him at the beginning of the *Seder* about the end of the *Seder*, which is the *afikoman*. Why is this so important? The *afikoman* is not simply about eating the other and bigger half that was put away for the end of the *Seder*. Rather, the *afikoman* is the other half of the whole- it completes the first act of eating at the beginning of the *Seder*. In other words, the *afikoman* shows us that what seemed at the beginning of the night as just a broken piece of *matzah* was actually part of a greater whole. The *afikoman* connects together the two pieces of *matzah* into one act of eating, revealing how both pieces of *matzah* are part of one *havayah*, two halves of the same whole.

Eating the *afikoman* is the part of the *Seder* that is called *Tzafun*, which means hidden. This is not simply because the *afikoman* was hidden for the end of the *Seder*, but because the *afikoman* represents the *ohr hatzafun*, the hidden light that is stored

⁶⁸ Q&A – “Stealing The Afikoman”

away for the *tzaddikim* in the future. At the end of the night of Pesach, this hidden light is shining. The hidden light is also shining strongly during the End of Days, where “the *tzaddik* shall live by his *emunah*,” as the *navi* Habakkuk said (*Gemara Makkos 24a*). The prophet said that the inner essence behind the *matzah*: is all about revealing *emunah*. For when we are at the end (and when we are in the final generations), that is precisely where we reveal *emunah*.

בָּרַךְ

מוזגין כוס שלישית ומברכין עליה ברכת המזון כדין ויאמר:

הַנְּגִי מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְקַיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוּזוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ, לְשֵׁם יְחִוֵּד קוֹדֶשׁ אֲשֶׁר בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ בְּדַחֲלֵינוּ וּרְחִימוּ עָלֵינוּ כִּי הוּא
טָמִיר וְנִגְעָלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וְיִהְיֶה נֹעֵם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ
כּוֹנֵנָה:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, בְּשׁוּב יְהוָה אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵי יֵינוּ כְּחֻלְמִים. אֲזַי יִמְלֵא שְׂחֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵינוּ רִנָּה, אֲזַי יֵאמְרוּ
בְּגוֹזִים הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי. הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, הֵי יֵינוּ שְׂמֵחִים. שׁוּבָה יְהוָה אֶת שְׁבִיתֵנוּ
כְּאִפְקִיָּם בְּנִגְב. הַזְרְעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ. הַלֹּחַף יִלֵּךְ וּבִכָּה נִשְׂא מְשֹׁף הַזְרַע, בֵּא יָבֵא בְרִנָּה, נִשְׂא
אֶלְמֹתָיו:

רְבוּתֵי מִיר וְוַעֲלוּ בְּעֵנִי שְׁשׁוֹן

והמסובין עונין:

יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בְּרִשׁוֹת מְרִנָּו וּרְבוּתֵי נְבִרָה (בַּעֲשֵׂרָה: אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ:

ועונין המסובין:

בְּרוּךְ (בַּעֲשֵׂרָה: אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חֵיֵינוּ:

והמזמן חוזר:

בְּרוּךְ (בַּעֲשֵׂרָה: אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבְטוֹבוֹ חֵיֵינוּ:

בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. הִזַּן אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ, בְּטוֹבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים. הוּא נוֹתֵן לָחֶם לְכֹל בְּשׂוֹר כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד. וּבְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ, וְאֵל יַחְסֹר לָנוּ מִזֶּזֶן לְעוֹלָם וָעֵד. בְּעֵבוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. כִּי הוּא אֵל זָן וּמִפְרָגִס לְכֹל וּמִטִּיב לְכֹל וּמִכִּין מִזֶּזֶן לְכֹל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא. כְּאִמּוֹר פּוֹתַח אֶת יְדֶךָ וּמְשׁוֹבֵיעַ לְכֹל חַי רְצוֹן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הִזַּן אֶת הַכֹּל:

נוֹדָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבוֹתֵינוּ, אַרְצֵי חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה, וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עַבְדִּים, וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחֲתַמְתָּ בְּבִשְׂרֵנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלְּמַדְתָּנוּ, וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים חַן וְחֶסֶד שֶׁחֻנַּנְתָּנוּ, וְעַל אֲכִילַת מִזֶּזֶן שֶׁאַתָּה זָן וּמִפְרָגִס אוֹתָנוּ תָּמִיד, בְּכֹל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה:

וְעַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֵד. כְּפִתּוּב, וְאַכְלַת וְשׁוֹבֵעַת, וּבְרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמִּזֶּזֶן:

רַחֵם נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ, וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכָּן כְּבוֹדְךָ, וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו. אֱלֹהֵינוּ, אָבִינוּ, רְעֵנוּ, זִוְנָנוּ, פְּרָגְסָנוּ, וְכִלְכְּלָנוּ, וְהִרְוִיחָנוּ, וְהִרְוַח לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִהֵרָה מְכֹל צְרוּתֵינוּ. וְנָא, אֵל תְּצַרִיכָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לֹא לִידֵי מַתַּנַּת בְּשׂוֹר וְדָם, וְלֹא לִידֵי הַלּוֹאָתָם, כִּי אִם לִידֶךָ הַמְּלָאָה, הַפְּתוּחָה, הַקְּדוּשָׁה וְהַרְחֲבָה, שֶׁלֹּא גְבוּשׁ וְלֹא נִפְלֵם לְעוֹלָם וָעֵד:

כשחל בשבת: רְצָה וְהַחְלִיצָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוֹת יוֹם הַשַּׁבָּעִי, הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ, לְשַׁבַּת בּוֹ וְלַנּוֹחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוֹת רְצוֹנָה, וּבְרְצוֹנָה הִנִּיחַ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, שֶׁלֹּא תֵהָא צָרָה וְיָגוֹן וְאֲנַחָה בְּיוֹם מְנוּחָתָנוּ, וְהִרְאָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּנַחֲמַת צִיּוֹן עִירְךָ, וּבְבִגְדֵי יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָׁה, כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַיְשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנַּחֲמוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיָבֵא וְיַגִּיעַ, וְיִרְאֶה וְיִרְצֶה וְיִשְׁמַע, וְיִפְקֹד וְיִזְכֹּר זְכוּרָנוּ וּפְקוּדוֹנוּ, וְיִזְכְּרוּ אֲבוֹתֵינוּ וְיִזְכְּרוּ מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדְּךָ, וְיִזְכְּרוּ יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָׁה, וְיִזְכְּרוּ כָל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפִלִּיטָה, לְטוֹבָה, לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם, בְּיוֹם חַג הַמִּצְוֹת הַזֶּה:

זְכַרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה, וּפְקַדְנוּ בּוֹ לְבִרְכָה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים, חוּס וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל (מֶלֶךְ) חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה:

וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקְּדוֹשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה בְּרַחֲמֵי יְרוּשָׁלַיִם, אָמֵן:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. האל, אבינו, מלכנו, אדירנו, בוראנו, גואלנו, יוצרנו, קדושונו קדוש יעקב, רוענו רועה ישראל, המלך הטוב והמטיב לכל. שבכל יום ויום הוא הטוב הוא מטיב הוא יטיב לנו. הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו לעד, לחן ולחסד ולרחמים ולרוח הצלה והצלחה, ברכה וישועה, נחמה, פרנסה וכלכלה, ורחמים וחיים ושלוש וכל טוב. ומכל טוב לעולם אל יחסרנו:

הרחמן הוא ימלך עלינו לעולם ועד: הרחמן הוא יתברך בשמים ובארץ: הרחמן הוא ישתבח לדור דורים. ויתפאר בנו לעד ולנצח נצחים. ויתהדר בנו לעד ולעולמי עולמים: הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד: הרחמן הוא ישבר עלנו מעל צוארנו והוא יוליכנו קוממיות לארצנו: הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרבה בפית הזה ועל שלחן זה שאכלנו עליו: הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב ויבשר לנו בשורות טובות ישועות ונחמות:

הרחמן הוא יברך את (אבי מורי) בעל הבית הזה, ואת (אמי מורתי) בעלת הבית הזה, (אותי ואת אשתי ואת זרעי) אותם ואת ביתם ואת זרעם ואת כל אשר להם. אותנו ואת כל אשר לנו. כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל פן יברך אותנו כלנו יחד בברכה שלמה. ונאמר אמן: במרום ילמדו עליהם ועלינו זכות שתהא למשמרת שלום. ונשא ברכה מאת יהוה וצדקה מאלהי ישענו. ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם:

(לשבת: הרחמן הוא ינחילנו ליום שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים)

הרחמן הוא ינחילנו ליום שכלו טוב. ליום שכלו ארוך, יום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה ויהי חלקנו עמהם:

הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח ולחיי העולם הבא:

מגדול ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם: עשה שלום במרומו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

יראו את יהוה קדושו כי אין מחסור ליראיו: כפירים רשו ורעבו ודורשי יהוה לא יחסרו כל טוב: הודו ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו: פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון: ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו: נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם: יהוה עז לעמו יתן יהוה יברך את עמו בשלום:

הנני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס שלישי מארבע כוסות. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל: יהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגָּפֶן:

ושותים בהסיבה ואינו מברך ברכה אחרונה:
מוזגין כוסו של אליהו ופותרין הדלת ומתחיל שפוך חמתך:

שְׁפוֹךְ חֲמַתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ: כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נוֹהוּ
הַשָּׁמוֹ: שִׁפְךָ עֲלֵיהֶם זַעֲמָה וְחֲרוֹן אַפֶּךָ יִשְׁיגֵם: תִּרְדּוּף בְּאֵף וְתִשְׁמִידִם מִתַּחַת שָׁמַיִם יְהוָה:

Pouring The Cup of Eliyahu: The Connection Between Eliyahu and The Future Redemption

Before the arrival of the Mashiach, the Sages that the Jewish people will endure *chevlei Mashiach*, the birth pangs of Mashiach. The onset of labor is usually painful, throughout the pains of pregnancy, labor, and birth. So too, the Redemption will be preceded with pain. However, when Eliyahu will come to inform the Jewish people about the Redemption, at that point, there will no longer be *chevlei Mashiach*, and instead, the Mashiach will be in the category of “painless birth”, reminiscent of the level before the sin, where childbirth would have been painless.

... Of Eliyahu it says, “*And he will return the hearts of the fathers to the hearts of the children, and the hearts of the children to their fathers.*”⁶⁹ That is how Eliyahu will reveal the redemption – it will be a joyous return, not like a birth which is painful, but a birth that is painless and full of joy [the level of the future, when there will be no more pain].⁷⁰

הַלֵּל

מוזגין כוס רביעי וגומרין עליו את ההלל, ויש נוהגין למזוג כוס רביעי לפני שפוך חמתך:

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ. כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד. עַל חֲסִדֶּךָ עַל אַמְתְּךָ: לְמָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם. אֵיךָ נָא אֱלֹהֵיהֶם:
וְאֱלֹהֵינוּ בְּשִׁמְיִם. כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה: עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב. מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ. עֵינַיִם לָהֶם

⁶⁹ Malachi 3:24

⁷⁰ Tribe of Rosh Chodesh_006_Elul-Gad

ולא יראו: אֲזַנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ. אִף לָהֶם וְלֹא יִרְיחוּ: יְדֵיהֶם וְלֹא יִמְשִׁיחוּ. רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְיוּ. לֹא יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: כְּמוֹתָם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם. כֹּל אֲשֶׁר בְּטַח בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בִּיהוָה. עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא: בֵּית אֶהָרֶן בְּטַחוּ בִּיהוָה. עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא: יִרְאִי יְהוָה בְּטַחוּ בִּיהוָה. עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא:

יְהוָה זָכְרָנוּ יְבָרַךְ. יְבָרַךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְבָרַךְ אֶת בֵּית אֶהָרֶן: יְבָרַךְ יִרְאִי יְהוָה. הַקְּטָנִים עִם הַגְּדֹלִים: יִסֹּף יְהוָה עֲלֵיכֶם. עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה. עֲשֵׂה שְׁמִים וְאַרְצֵי: הַשְּׁמַיִם שְׁמִים לִיהוָה. וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: לֹא הִמְתִּים יְהַלְלוּ יָהּ. וְלֹא כָּל יוֹרְדֵי דוֹמָה: וְאִנְחָנוּ נְבָרַךְ יָהּ. מִעֲתָה וְעַד עוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלֵי תַחֲנוּנָי: כִּי הָטָה אֲזַנּוֹ לִי. וּבִימֵי אֶקְרָא: אֶפְפוּנֵי חִבְלֵי מוֹת. וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצָּאוּנֵי. צָרָה וַיְגוֹן אִמְצָא: וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא. אָנָּה יְהוָה מְלֻטָה נִפְשִׁי: חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק. וְאֵלֵהֵינוּ מֵרַחֵם: שֹׁמֵר פֶּתָאִים יְהוָה. דְּלוֹתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבֵי נִפְשֵׁי לְמִנוּחֵיכִי. כִּי יְהוָה גָּמַל עָלַיְכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נִפְשֵׁי מִמוֹת. אֶת עֵינַי מִן דְּמָעָה. אֶת רַגְלֵי מִדְּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה. בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר. אֲנִי עֲנִיתִי מֵאֵד: אֲנִי אִמְרַתִּי בְּחַפְזִי. כָּל הָאָדָם כֹּזֵב:

מָה אֲשִׁיב לִיהוָה. כֹּל תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשֵׂא. וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: נְדָרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ: יִקָּר בְּעֵינֵי יְהוָה. הַמּוֹתָה לְחַסִּדְיוֹ: אָנָּה יְהוָה כִּי אֲנִי עֲבָדָה. אֲנִי עֲבָדָה בְּן אִמְתָּה פֶתַחַת לְמוֹסְרֵי: לָהּ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה. וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: נְדָרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת בֵּית יְהוָה. בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַיִם. הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם. שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאָמִים: כִּי גִבֵּר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ. וְאַמֵּת יְהוָה לְעוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לִיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

יֹאמְרוּ נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

יֹאמְרוּ נָא בֵּית אֶהָרֶן כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

יֹאמְרוּ נָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

מִן הַמִּצָּר קָרַאתִי יָהּ. עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יָהּ: יְהוָה לִי לֹא אִירָא. מִה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְהוָה לִי בְּעוֹזוֹרִי. וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאֵי: טוֹב לְחַסוֹת בִּיהוָה. מִבְּטַח בְּאָדָם: טוֹב לְחַסוֹת בִּיהוָה. מִבְּטַח בְּנְדִיבִים: כָּל גּוֹיִם סִבְבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: סִבּוּנִי גַם סִבְבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: סִבּוּנִי כְּדַבּוּרֵימ. דַּעְכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: דַּחַה דְחִיתַנִּי לְנֶפֶל. וַיְהוָה עֲזָרָנִי: עֲזִי וְזִמְרַתִּי יָהּ. וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רְנָה וּישׁוּעָה בְּאֵהֲלֵי צַדִּיקִים. יְמִין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל: יְמִין יְהוָה רֹמְמָה. יְמִין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל: לֹא אָמוֹת כִּי אַחִיָּה. וְאַסְפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ: יְסוֹר יְסֻרְנֵי יָהּ. וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנָנִי: פֶּתַחוּ לִי שַׁעֲרֵי צַדִּיק. אֲבֹא בָם אוֹדָה יָהּ: זֶה הַשַּׁעַר לִיהוָה. צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

אֹדֶרֶךְ כִּי עֲנִיתָנִי. וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה. אֹדֶרֶךְ: אָבֶן מָאֲסוֹ הַבּוֹנִים. הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה. אבן: מֵאֵת יְהוָה הִיְתָה זֹאת.
הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ. מאת: זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה. נְגִילָה וְנִשְׂמָחָה בוֹ: זֶה:

אָנָּה יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא: אָנָּה יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא:

אָנָּה יְהוָה הַצְּלִיחָה נָּא: אָנָּה יְהוָה הַצְּלִיחָה נָּא:

בְּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה. בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה. בְּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה. בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה. אֵל יְהוָה וַיֵּאָר
לָנוּ. אֶסְרוּ חַג בְּעִבּוֹתַיִם. עַד קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אֵל יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ. אֶסְרוּ חַג בְּעִבּוֹתַיִם. עַד קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אֵלֵי
אֶתָּה וְאֹדֶרֶךְ. אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ. אֵלֵי אֶתָּה וְאֹדֶרֶךְ. אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ. הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ. הוֹדוּ
לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

הוֹדוּ לַאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

הוֹדוּ לַאֲדֹנָי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָדוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לַעֲשֵׂה הַשְּׂמִים בְּתַבּוּנָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

אֵת הַשֶּׁמֶשׁ לְמַמְשַׁלֵּת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

אֵת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמַמְשַׁלוֹת בַּלַּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּבִכּוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מֵתוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְגַזֵּר יָם סוּף לְגַזְרִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וְנַעַר פְּרָעָה וַחֲיִלוֹ בַיָּם סוּף כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְמוֹלִיף עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְמַכָּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וַיַּהַרְג מְלָכִים אֲדִירִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וַנְתַּן אֲרָצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

שֶׁבִשְׁפִּילָנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

וַיַּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ:

נֹתַן לֶחֶם לְכָל בֶּשֶׂר כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ

נִשְׁמַת כָּל חַי תִּבְרַךְ אֶת שְׁמֶךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְרוּחַ כָּל בֶּשֶׂר תִּפְאַר וּתְרוֹמָם זְכָרָךְ מִלְּכָנוּ תִּמְיֵד:
מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבְּלַעַדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמַפְרִיֵס וּמַרְחֵם
בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ אֶלָּא אַתָּה:

אֱלֹהֵי הָרְאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלֹהֵי כָּל בְּרִיּוֹת. אֲדוֹן כָּל תּוֹלְדוֹת. הַמְהַלֵּל בְּרוֹב הַתְּשַׁבְּחוֹת. הַמְּנַהֵג
עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים:

וַיְהוֶה עַר לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן. הַמְעוֹרֵר יְשׁוּנִים. וְהַמְקִיץ נֹרְדָמִים. וְהַמְשִׁיחַ אֲלָמִים. וְהַמְתִּיר אֲסוּרִים.
וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים. וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים. לָךְ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים:

אֵלֵינוּ פִּינוּ מְלֹא שִׁירָה כִּפִּים. וּלְשׁוֹנֵנוּ רֵנָה כְּהַמּוֹן גְּלִיו. וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שִׁבַּח כְּמַרְחֵבֵי רִקִיעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת
כְּשֶׁמֶשׁ וְכִירַח. וַיְדִינוּ פְרוֹשׁוֹת כְּנִשְׂרֵי שָׁמַיִם. וְרַגְלֵינוּ קְלוֹת כְּאֵילוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ מְסַפִּיקִים לַהּ הַיְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. וּלְבָרְךָ אֶת שְׁמֶךָ עַל אַחַת מֵאֲלָפֵי אֲלָפִים וְרַבֵּי רַבְבוֹת פְּעָמִים. הַטּוֹבוֹת
שְׁעָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ:

מִמִּצְרַיִם גְּאֻלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וּמִבְּיַת עֲבָדִים פָּדִיתָנוּ. בְּרַעַב זָנַתָּנוּ. וּבְשִׁבְעַת כִּלְכַלְתָּנוּ. מִחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ.
וּמִדְּבַר מְלַטְתָּנוּ. וּמִחַלְלִים רָעִים וּנְאֻמָּנִים דָּלִיתָנוּ:

עַד הִנֵּה עֲזָרוֹנוּ רַחֲמֶיךָ. וְלֹא עֲזָבוֹנוּ חֲסֵדֶיךָ וְאֵל תִּשְׁשׁוּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְנֶצַח:

עַל כֵּן אֲבָרִים שֶׁפִּלְגַת בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנִּפְחַת בְּאַפֵּינוּ. וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁמַּת בְּפִינוּ. הֵן הֵם. יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ
וַיִּשְׁבַּחוּ וַיַּפְאֲרוּ וַיְרַמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ וַיְקַדְּשׁוּ וַיְמַלִּיכוּ אֶת שְׁמֶךָ מִלְּכָנוּ:

כִּי כָּל פֶּה לָךְ יוֹדֶה. וְכָל לִשׁוֹן לָךְ תִּשְׁבַּע. וְכָל בֶּרֶךְ לָךְ תִּכְרַע. וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל לִבָּבוֹת
יִירְאוּךָ. וְכָל קֶרֶב וְכִלְיוֹת יִזְמְרוּ לְשִׁמְךָ. כַּדְּבַר שֶׁכָּתוּב. כָּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרָנָה יְהוָה מִי כָמוֹךָ. מַצִּיל עֵנִי מִחֶזֶק
מִמֶּנּוּ. וְעֵנִי וְאֲבִיוֹן מִגּוֹזְלוֹ. מִי יִדְמָה לָךְ. מִי יִשׁוּה לָךְ. וּמִי יַעֲרֶךְ לָךְ. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיוֹן.
קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

נְהַלְלֶךָ וְנִשְׁבַּחֶךָ וְנִפְאָרֶךָ וְנִבְרַךְ אֶת שֵׁם קְדוֹשְׁךָ. כְּאֹמֵר, לְדוֹד, בְּרַכִּי נִפְשֵׁי אֶת יְהוָה. וְכָל קֶרְבִי אֶת שֵׁם
קְדוֹשׁוֹ:

ביום טוב ינגן החזן "האל בתעצומות": האל בתעצמות עזה. הגדול בכבוד שמה. הגבור לנצח והנורא
בנוראותיה: המלך היושב על כסא רם ונשא:

בשבת מתחיל החזן "שוכן עד": שוכן עד מרום וקדוש שמו. וכתוב רננו צדיקים ביהוה. לישרים נאווה
תהלה: בפי ישרים תתהלל. ובדברי צדיקים תתברך. ובלשון חסידים תתרום. ובקרב קדושים תתקדש:
ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל. ברנה יתפאר שמה מלכנו בכל דור ודור. שכן חובת כל היצורים.
לפניה יהוה אלהינו ואלהי אבותינו. להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס. על כל
דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך:

ישתבח שמה לעד מלכנו. האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ. כי לך נאה יהוה אלהינו ואלהי
אבותינו שיר ושבחה. הלל וזמרה. עוז וממשלה. נצח גדלה וגבורה. תהלה ותפארת. קדשה ומלכות:
ברכות והודאות מעתה ועד עולם: ברוך אתה יהוה. אל מלך גדול בתשבחות אל ההודאות. אדון
הנפלאות. הבוחר בשירי זמרה. מלך אל חי העולמים:

הנני מוכן ומזומן לקיים מצות כוס רביעי של ארבע כוסות. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה
בדחילו ורחימו על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל: יהי גועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו
כוננה עלינו ומעשה דינו כוננהו:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

ושותה בהסיבה ואח"כ מברך ברכה אחרונה:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם על הגפן ועל פרי הגפן ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה
ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה. רחם נא יהוה אלהינו על ישראל עמך
ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחה ועל היכלה. ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה
בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבוע מטובה ונברכה עליה בקדשה ובטהרה.
(בשבת: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה) ושמחנו ביום חג המצות הזה. כי אתה יהוה טוב ומטיב לכל
ונודה לך על הארץ ועל פרי הגפן: ברוך אתה יהוה על הארץ ועל פרי הגפן: (בא"י גפנה):

נְרָצָה

אם עשה הכל כהסדר היא נרצה לה:

חֶסֶל סְדוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ. כְּכֹל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ. כְּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסִדֵּר אוֹתוֹ. כֵּן נִזְכָּה לַעֲשׂוֹתוֹ. זֶה שׁוֹכֵן
מְעוֹנָה. קוֹמֵם קְהֵל עֵדֶת מִי מְנָה. בְּקִרְוֹב נְהַל נְטֵעֵי כְנָה. פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרָנָה:

ויאמר ג' פעמים:

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם

Next Year In Jerusalem!

“*Yerushalayim*” (Jerusalem) is from the word “*yarei shaleim*”, one who is “in awe of perfection.” The *Ramchal* describes this as *yiras hashbeleimus* – the soul’s demand for perfection.

This is what is behind our prayer to rebuild Jerusalem: that perfection should become restored! The *Yerushalayim* in our soul is when a person strives to become an *adam hashaleim* (spiritually perfected). By mentioning *Yerushalayim* all the time – not just superficially, but to think about its real concept – that is how we can truly seek *shleimus*.⁷¹

וּבְכֵן וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

אֲזַ רֹב גְּסִיִּים הַפְּלֵאָתָ בַּלַּיְלָה. בְּרֵאשׁ אֲשֶׁמוּרֶת זֶה הַלַּיְלָה. גַּר צָדֵק נִצְחָתוֹ כִּנְחָלֵק לוֹ לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי

הַלַּיְלָה:

דִּנְתָ מְלֶךְ גֵּרָר בַּחֲלוּם הַלַּיְלָה. הַפְּחַדְתָּ אֲרָמִי בְּאִמְשׁ לַיְלָה. וַיִּשֶׁר יִשְׂרָאֵל לְאֵל וַיִּוֹכַל לוֹ לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי

הַלַּיְלָה:

זָרַע בְּכוֹרֵי פְתָרוֹס מְחַצֵּת בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה. חֵילָם לֹא מְצָאוּ בְּקוֹמָם בַּלַּיְלָה. טִיסַת נֶגִיד חֲרוּשֶׁת סִלְתָּ

בְּכוֹכְבֵי לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

יַעֲץ מְחַרְף לְנוֹפֵף אוֹנֵי הוֹבְשֶׁת פְּגָרִיו בַּלַּיְלָה. פָּרַע בַּל וּמְצָבוּ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה. לְאִישׁ חֲמוּדוֹת נֶגְלָה רַז חֲזוֹת

לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

⁷¹ *Tefillah_0118_Yerushalayim In Place Time and Soul*

מִשְׁתַּכַּר בְּכָלִי קֹדֶשׁ נִהְרַג בּוֹ בַּלַּיְלָה. נוֹשָׁע מִבוּר אַרְיוֹת פּוֹתֵר בְּעֵתוֹתַי לַיְלָה. שׁוֹנְאָה נָטַר אֲגָגִי וְכַתֵּב סְפָרִים בַּלַּיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

עוֹרֶרֶת נִצְחָה עָלָיו בְּנִדְד שְׁנַת לַיְלָה. פּוֹרָה תְּדוּרוֹ לְשׁוֹמֵר מֵה מַלְיָה. צָרַח כְּשׁוֹמֵר וְשָׁח אֶת־אֵת בִּקְרָה וְגַם לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

קָרַב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה. רָם הוֹדַע כִּי לֵךְ הַיּוֹם אִף לֵךְ הַלַּיְלָה. שׁוֹמְרִים הִפְקִיד לְעִירָה כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. תָּאִיר כְּאוֹר יוֹם חֲשִׁכַת לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

וּבְכֵן וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח:

אוֹמְצֵי גְבוּרוֹתֶיהָ הַפְּלֵאָה בַּפֶּסַח. בְּרֹאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נְשִׂאתָ פֶּסַח. גְּלִיתָ לְאַזְרְחֵי חֲצוֹת לַיַּל פֶּסַח. וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח:

דְּלַתְיֹו דְּפִקֶּת כְּחוּם הַיּוֹם בַּפֶּסַח. הַסְּעִיד נוֹצְצִים עֲגוֹת מִצּוֹת בַּפֶּסַח. וְאֵל הַבְּקָר רַץ זָכַר לְשׁוֹר עֲרֹף פֶּסַח. וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח:

זוֹעֲמוֹ סְדוּמִים וְלִהְטוּ בְּאֵשׁ בַּפֶּסַח. חֲלַץ לוֹט מֵהֶם וּמִצּוֹת אָפָה בְּקֶץ פֶּסַח. טֹאטְאֵת אֲדַמַּת מוֹף וְנוֹף בְּעִבְרָה בַּפֶּסַח. וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח:

יְהִי רֹאשׁ כָּל אוֹן מְחַצֵּת בְּלִיל שְׁמוֹר פֶּסַח. כְּבִיר עַל בֶּן בְּכוֹר פֶּסַחָה בְּדָם פֶּסַח. לְבַלְתִּי תַת מְשִׁחִית לְבֹא בַּפֶּתַחִי בַּפֶּסַח. וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח:

מִסְגֶּרֶת סִגְרָה בְּעֵתוֹתַי פֶּסַח. נִשְׁמְדָה מִדִּין בְּצִלִּיל שְׁעוּרֵי עוֹמֵר פֶּסַח. שׁוֹרְפוֹ מִשְׁמַנֵּי פוֹל וְלוֹד בִּיקָד יִקוּד פֶּסַח. וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח:

עוֹד הַיּוֹם בְּנוֹב לְעִמּוּד עַד גָּעָה עוֹנֵת פֶּסַח. פֶּסֶד כְּתָבָה לְקַעֲקַע צוֹל בַּפֶּסַח. צָפָה הַצְּפִית עֲרוֹף הַשְּׁלֶחָן בַּפֶּסַח. וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח:

קָהַל כְּנֶסֶה הַדְּסָה צוּם לְשִׁלֵּשׁ בַּפֶּסַח. רֹאשׁ מִבֵּית רְשָׁע מְחַצֵּת בְּעֵץ חֲמֻשִׁים בַּפֶּסַח. שְׁתֵּי אֵלֶּה רְגַע תְּבִיא לְעוֹצִית בַּפֶּסַח. תַּעֲזוּז יְדָךְ וְתִרְוֹם יְמִינְךָ כְּלִיל הַתְּקִדֵּשׁ חַג פֶּסַח. וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח:

כִּי לֹו נֹאָה. כִּי לֹו יֹאָה:

אֲדִיר בְּמִלּוּכָה. בְּחוּר כְּהִלְכָה. גְּדוּדִיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמְּמַלְכָה. כִּי לֹו נֹאָה. כִּי לֹו יֹאָה:

דְּגוּל בְּמִלּוּכָה. הַדּוּר כְּהִלְכָה. וְתִיקִיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמְּמַלְכָה. כִּי לֹו נֹאָה. כִּי לֹו יֹאָה:

זכאי במלוכה. חסין כהלכה. טפסריו יאמרו לו:
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יהוה הממלכה. פי לו נאה. פי לו יאה:
יחיד במלוכה. כביר כהלכה. למונדיו יאמרו לו:
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יהוה הממלכה. פי לו נאה. פי לו יאה:
מלך במלוכה. גורא כהלכה. סביביו יאמרו לו:
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יהוה הממלכה. פי לו נאה. פי לו יאה:
עניו במלוכה. פודה כהלכה. צדיקיו יאמרו לו:
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יהוה הממלכה. פי לו נאה. פי לו יאה:
קדוש במלוכה. רחום כהלכה. שנאניו יאמרו לו:
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יהוה הממלכה. פי לו נאה. פי לו יאה:
תקיף במלוכה. תומך כהלכה. תמימיו יאמרו לו:
לה ולה. לה פי לה. לה אף לה. לה יהוה הממלכה. פי לו נאה. פי לו יאה:

אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב. במהרה במהרה בימינו בקרוב. אל בנה אל בנה. בנה ביתך בקרוב:
בחור הוא. גדול הוא. דגול הוא. יבנה ביתו בקרוב. במהרה במהרה בימינו בקרוב. אל בנה אל בנה. בנה
ביתך בקרוב:

הדור הוא. ותיק הוא. זכאי הוא. חסיד הוא. יבנה ביתו בקרוב. במהרה במהרה בימינו בקרוב. אל בנה
אל בנה. בנה ביתך בקרוב:
טהור הוא. יחיד הוא. כביר הוא. למוד הוא. מלך הוא. נורא הוא. סגיב הוא. עזוז הוא. פודה הוא. צדיק
הוא. יבנה ביתו בקרוב. במהרה במהרה בימינו בקרוב. אל בנה אל בנה. בנה ביתך בקרוב:
קדוש הוא. רחום הוא. שדי הוא. תקיף הוא. יבנה ביתו בקרוב. במהרה במהרה בימינו בקרוב. אל בנה
אל בנה. בנה ביתך בקרוב:

אחד מי יודע. אחד אני יודע. אחד אלהינו שבשמים ובארץ:
שנים מי יודע. שנים אני יודע. שני לוחות הברית. אחד אלהינו שבשמים ובארץ:
שלשה מי יודע. שלשה אני יודע. שלשה אבות. שני לוחות הברית. אחד אלהינו שבשמים ובארץ:
ארבע מי יודע. ארבע אני יודע. ארבע אמהות. שלשה אבות. שני לוחות הברית. אחד אלהינו
שבשמים ובארץ:

חַמְשָׁה מִי יוֹדֵעַ. חַמְשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. חַמְשָׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות
הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשֵׁמִים וּבְאָרֶץ:

שֵׁשָׁה מִי יוֹדֵעַ. שֵׁשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה. חַמְשָׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת.
שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשֵׁמִים וּבְאָרֶץ:

שִׁבְעָה מִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה. חַמְשָׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע
אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשֵׁמִים וּבְאָרֶץ:

שְׁמוֹנָה מִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִלָּה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה. חַמְשָׁה
חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשֵׁמִים וּבְאָרֶץ:

תְּשַׁעָה מִי יוֹדֵעַ. תְּשַׁעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. תְּשַׁעָה יְרַחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִלָּה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי
מִשְׁנָה. חַמְשָׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשֵׁמִים
וּבְאָרֶץ:

עֶשְׂרֵה מִי יוֹדֵעַ. עֶשְׂרֵה אֲנִי יוֹדֵעַ. עֶשְׂרֵה דְבָרֵיָא. תְּשַׁעָה יְרַחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִלָּה. שִׁבְעָה יְמֵי
שַׁבָּתָא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה. חַמְשָׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד
אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשֵׁמִים וּבְאָרֶץ:

אֶחָד עֶשְׂרֵה מִי יוֹדֵעַ. אֶחָד עֶשְׂרֵה אֲנִי יוֹדֵעַ. אֶחָד עֶשְׂרֵה כּוֹכְבֵיָא. עֶשְׂרֵה דְבָרֵיָא. תְּשַׁעָה יְרַחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה
יְמֵי מִלָּה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה. חַמְשָׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי
לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשֵׁמִים וּבְאָרֶץ:

שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה מִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה שְׁבִטֵיָא. אֶחָד עֶשְׂרֵה כּוֹכְבֵיָא. עֶשְׂרֵה דְבָרֵיָא.
תְּשַׁעָה יְרַחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִלָּה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה. חַמְשָׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע
אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשֵׁמִים וּבְאָרֶץ:

שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה מִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵה מְדֵיָא. שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה שְׁבִטֵיָא. אֶחָד עֶשְׂרֵה
כוֹכְבֵיָא. עֶשְׂרֵה דְבָרֵיָא. תְּשַׁעָה יְרַחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנָה יְמֵי מִלָּה. שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה.
חַמְשָׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשֵׁמִים וּבְאָרֶץ:

חַד גְּדֵיָא, חַד גְּדֵיָא:

דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרֵי זוּזִי. חַד גְּדֵיָא, חַד גְּדֵיָא:

וְאַתָּא שׁוֹנְרָא, וְאַכְלָה לְגְדֵיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרֵי זוּזִי. חַד גְּדֵיָא, חַד גְּדֵיָא:

וְאַתָּא כְּלָבָא, וְנִשְׁף לְשׁוֹנְרָא, דְּאַכְלָה לְגְדֵיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרֵי זוּזִי. חַד גְּדֵיָא, חַד גְּדֵיָא:

וְאַתָּא חוּטְרָא, וְהִפָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשְׁפָּה לְשׁוּנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי זַוְיָא. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:
 וְאַתָּא נוּרָא, וְשִׁרְפָה לְחוּטְרָא, דְּהִפָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשְׁפָּה לְשׁוּנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי זַוְיָא. חַד
 גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:
 וְאַתָּא מֵיָא, וְכִבְה לְנוּרָא, דְּשִׁרְפָה לְחוּטְרָא, דְּהִפָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשְׁפָּה לְשׁוּנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי
 זַוְיָא. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:
 וְאַתָּא תּוּרָא, וְשִׁתָּה לְמֵיָא, דְּכִבְה לְנוּרָא, דְּשִׁרְפָה לְחוּטְרָא, דְּהִפָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשְׁפָּה לְשׁוּנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא,
 דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי זַוְיָא. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:
 וְאַתָּא הַשׁוּחַט, וְשַׁחַט לְתּוּרָא, דְּשִׁתָּה לְמֵיָא, דְּכִבְה לְנוּרָא, דְּשִׁרְפָה לְחוּטְרָא, דְּהִפָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשְׁפָּה
 לְשׁוּנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי זַוְיָא. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:
 וְאַתָּא מְלַאךְ הַמּוֹת, וְשַׁחַט לְשׁוּחַט, דְּשַׁחַט לְתּוּרָא, דְּשִׁתָּה לְמֵיָא, דְּכִבְה לְנוּרָא, דְּשִׁרְפָה לְחוּטְרָא, דְּהִפָּה
 לְכַלְבָּא, דְּנִשְׁפָּה לְשׁוּנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי זַוְיָא. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:
 וְאַתָּא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְשַׁחַט לְמְלַאךְ הַמּוֹת, דְּשַׁחַט לְשׁוּחַט, דְּשַׁחַט לְתּוּרָא, דְּשִׁתָּה לְמֵיָא, דְּכִבְה
 לְנוּרָא, דְּשִׁרְפָה לְחוּטְרָא, דְּהִפָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשְׁפָּה לְשׁוּנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי זַוְיָא. חַד גְּדִיָּא, חַד
 גְּדִיָּא:

“*And HaKadosh Baruch Hu Came, and Slaughtered the Angel of Death*”

ואתא הקדוש ברוך הוא ושחט למלאך המות

The Sages state that the Angel of Death is the *yetzer hora*, also known as the *Satan*. The *Satan* is a creation like any other, which each has a specific role. The role of the *Satan* is to finding accusations against the Jewish people. Just like all other creations, the *Satan* is judged each year on Rosh HaShanah, with the rest of the creations. If the coming year is the same as the year before it and the Redemption does not arrive yet, [this is like being inscribed in the “books of death” for us, and], the Evil Inclination continues to be of influence, *chas v’shalom*, so the *Satan* is still around. In contrast, when we merit that the coming year will be the year of the Redemption, we merit to be inscribed for true “life” - and instead it is the *Satan* who is decreed for death, as we

say in the *Hagaddah*, “And then *HaKadosh Baruch Hu* came, and slaughtered the angel of death”.⁷²

Slaughtering “The Angel of Death” On Our Own Level

When we wake from the very long “dream” that is This World, it will become clear in all our souls that all six thousand years of This World is an imagined reality. That is why it is only in the future that Hashem will slaughter the *yetzer hora* (and as we say in the *Haggadah*, “And then the Holy and Blessed One came, and slaughtered the angel of death), because as soon as the “dream” ends, the *yetzer hora* ceases. The *yetzer hora* exists so long as our imagination exists. Imagination dominates our dreams; when Hashem awakens the entire world to the truth, imagination will cease, in deference to the *chochmah* that will prevail. That will be the end to the *yetzer hora*.

Although the time hasn’t yet come to the world where Hashem will slaughter the *yetzer hora*, we can “slaughter the *yetzer hora*” to some degree when we remove ourselves from our “sleeplike” state: if we enable our *chochmah* (true intellect) to prevail over our *dimayon* (fantasies).⁷³

⁷² *The Weekly Shmuess_004_Nitzavim - The Choice*

⁷³ *Getting To Know Your Thoughts_012_The Imagination*

חייב לעסוק בהלכות פסח וביציאת מצרים כל הלילה עד שיחטפנו שינה, ולא יקרא קריאת שמע על מטתו אלא פרשה ראשונה של שמע, ולא שאר המזמורים שאומרים, כי ליל שמורים הוא לה:

ונהגו לקרוא מגילת **שיר-השירים** בליל פסח:

פרק א

(א) שיר השירים אשר לשלמה: (ב) ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דדיה מין: (ג) לריח שמניו טובים שמו תורק שמו על כן עלמות אהבו: (ד) משכני אחרי נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך נזכרה דדיה מין משרים אהבו: (ה) שחורה אני ונאווה בנות ירושלם כאהלי קדר כיריעות שלמה: (ו) אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי שמני נטרה את הפרמים פרמי שלי לא נטרתי: (ז) הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים שלמה אהיה כעטיה על עדרי חבירה: (ח) אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתך על משכנות הרעים: (ט) לססתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי: (י) נאוו לחיך בתרים צנארך בחרוזים: (יא) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף: (יב) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו: (יג) צרור המור דודי לי בין שדי יליו: (יד) אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי: (טו) הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים: (טז) הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה: (יז) קרות בתינו ארזים רהיטנו ברותים:

פרק ב

(א) אני חבצלת השרון שושנת העמקים: (ב) כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות: (ג) כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי: (ד) הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה: (ה) סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני: (ו) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני: (ז) השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: (ח) קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות: (ט) דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים: (י) ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך: (יא) כי הנה הסתיו עבר הגשם חלף הלך לו: (יב) הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו: (יג) התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך: (יד) יונתי בחגי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאוה: (טו) אחזו לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים פרמים וכרמינו סמדר: (טז) דודי לי ואני לו הרעה בשושנים: (יז) עד שפוח היום ונסו הצללים סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים על הרי בתר:

פרק ג

(א) על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתי ולא מצאתיו: (ב) אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחבות אבקשה את שאהבה נפשי בקשתי ולא מצאתיו: (ג) מצאוני השמרים הסבבים בעיר את שאהבה נפשי ראיתם: (ד) כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחזתי ולא ארפנו

עד שהביאתי אל בית אמי ואל חדר הורתי: (ה) השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: (ו) מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל: (ז) הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל: (ח) כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות: (ט) אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון: (י) עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם: (יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו:

פרק ד

(א) הנה יפה רעייתי הנה יפה עיניו יונים מבעד לצמתו שערו כעדר העזים שגלשו מהר גלעד: (ב) שניו כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה שכלם מתאימות ושכלה אין בהם: (ג) כחוט השני שפתתיו ומדבריו נאווה כפלח הרמון רקתו מבעד לצמתו: (ד) כמגדל דויד צוארו בנוי לתלפיות אלה המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים: (ה) שני שדיו כשני עפרים תאומי צביה הרועים בשושנים: (ו) עד שיפוח היום ונסו הצללים אלה לי אל הר המזר ואל גבעת הלבונה: (ז) כלך יפה רעייתי ומום אין בו: (ח) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה מראש שניר וחרמון ממענות אריות מהררי נמרים: (ט) ללבתי אחתי כלה ללבתי באחד באחת מעיניו באחד ענק מצורניו: (י) מה יפו דדיו אחתי כלה מה טבו דדיו מיו וריח שמניו מכל בשמים: (יא) נפת תטפנה שפתותיו כלה דבש וחלב תחת לשונו וריח שלמותו כריח לבנון: (יב) גן נעול אחתי כלה גל נעול מעין חתום: (יג) שלחיו פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נרדים: (יד) גרד וכרפם קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים: (טו) מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון: (טז) עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו:

פרק ה

(א) באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים: (ב) אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעייתי יונתי תמתי

שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא טַל קְוֻצוֹתַי רְסִיסי לַיְלָה: (ג) פִּשְׁטֵי אֶת כְּתָנֵי אֵיכָכָה אֶלְבָּשָׁנָה רְחֻצְתִּי אֶת רַגְלֵי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם:

(ד) דוֹדֵי שְׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר וַיַּמְעִי הָמוֹ עָלָיו: (ה) קִמְתִּי אֲנִי לִפְתַּח לְדוֹדֵי וַיְדִי נָטְפוּ מוֹר וְאַצְבָּעֵתִי מוֹר עֵבֶר עַל כַּפּוֹת הַמְנַעוּל: (ו) פִּתַּחְתִּי אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי חִמַּק עֵבֶר נִפְשִׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוֹ בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְאָתִיהוּ קָרָאתִיו וְלֹא עֲנָנִי: (ז) מִצְאָנִי הַשְּׂמָרִים הַסֹּבְבִים בְּעִיר הַפּוֹנִי פִּצְעוּנִי נִשְׂאוּ אֶת רַדִּידֵי מַעְלֵי שְׂמֵרֵי הַחֲמוֹת:

(ח) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם תִּמְצְאוּ אֶת דוֹדֵי מֵה תִּגִּידוּ לוֹ שְׁחֹלַת אֶהְבֶּה אֲנִי: (ט) מֵה דוֹדְךָ מִדוֹד הַיִּפָּה בְּנָשִׁים מֵה דוֹדְךָ מִדוֹד שְׂכָכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ: (י) דוֹדֵי צַח וְאָדוּם דָּגוּל מִרְבֵּבָה: (יא) רֹאשׁוֹ כְּתָם פֶּז קְוֻצוֹתָיו תִּלְתְּלִים שְׁחָרוֹת כְּעוֹרֵב: (יב) עֵינָיו כִּיּוֹנִים עַל אֶפְיָקֵי מַיִם רְחֻצוֹת בְּחֶלֶב יִשְׁבוֹת עַל מְלֵאת: (יג) לְחָיו כְּעָרוּגַת הַבֶּשֶׂם מְגֻדְלוֹת מְרַקְחִים שְׁפֹתוֹתָיו שׁוֹשְׁנִים נְטֹפּוֹת מוֹר עֵבֶר: (יד) יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתְּרִשִׁישׁ מַעְיו עֶשֶׂת שָׁן מְעֻלָּפֶת סְפִירִים: (טו) שׁוֹקְיוֹ עֲמוּדֵי שֵׁשׁ מִסְדִּים עַל אֲדָנָי פֶּז מְרָאָהוּ כְּלָבָנוֹן בַּחוּר כְּאַרְזִים: (טז) חִפּוֹ מִמֵּתְקִים וְכָלוֹ מִחֲמָדִים זֶה דוֹדֵי וְזֶה רַעֵי בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם:

פֶּרֶק ו

(א) אָנָּה הֵלֶךְ דוֹדְךָ הַיִּפָּה בְּנָשִׁים אָנָּה פָּנָה דוֹדְךָ וַיִּבְקֶשְׁנוּ עִמָּךְ: (ב) דוֹדֵי יָרַד לָגְנוֹ לְעָרוּגוֹת הַבֶּשֶׂם לְרַעוֹת בְּגָנִים וְלִלְקֹט שׁוֹשְׁנִים: (ג) אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי לִי הָרַעָה בְּשׁוֹשְׁנִים: (ד) יָפָה אֶת רַעֲיָתִי כְּתַרְצָה נְאוּהָ כִּירוּשָׁלַם אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת: (ה) הִסְבִּי עֵינַיךָ מִגִּדֵי שֶׁהֵם הִרְהִיבֵנִי שְׁעָרָךְ כְּעֵדֶר הַעֲזִים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן הַגְּלֵעַד: (ו) שָׁנִיךָ כְּעֵדֶר הַרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן הַרְחֻצָה שֶׁכָּלֵם מִתְּאִימוֹת וְשִׁכְּלָה אֵין בָּהֶם: (ז) כְּפֹלַח הַרְמוֹן רְקִתְךָ מִבְּעַד לְצִמְתְּךָ: (ח) שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וְשִׁמְנַיִם פִּילְגָשִׁים וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר: (ט) אַחַת הִיא יוֹנְתִי תִמְתִּי אַחַת הִיא לְאַמָּה בָּרָה הִיא לְיוֹלְדֶתָהּ רְאוּהָ בְּנוֹת וַיִּאֲשְׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילְגָשִׁים וַיְהַלְלוּהָ: (י) מִי זֹאת הַנְּשִׁקָּה כְּמוֹ שְׁחַר יָפָה כְּלָבָנָה בָּרָה כַּחֲמָה אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת: (יא) אֵל גִּנַּת אַגוֹז יִרְדְּתִי לְרֹאוֹת בְּאֵבֵי הַנַּחַל לְרֹאוֹת הַפְּרָחָה הַגָּפֹן הַנְּצוֹ הַרְמוֹנִים: (יב) לֹא יָדַעְתִּי נִפְשִׁי שְׂמֵתִנִּי מִרְכָּבוֹת עַמֵּי נְדִיב:

פֶּרֶק ז

(א) שׁוֹבֵי שׁוֹבֵי הַשְּׁוֹלְמִית שׁוֹבֵי שׁוֹבֵי וְנַחֲזָה בָּךְ מֵה תַּחֲזוּ בְּשׁוֹלְמִית כְּמַחְלַת הַמַּחְנִים: (ב) מֵה יָפוּ פְּעָמֶיךָ בְּנַעְלִים בַּת נְדִיב חֲמוּקֵי יִרְכִיךָ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמוֹן: (ג) שְׁרַרְךָ אֲגֹן הַסֶּהַר אֵל יַחְסֹר הַמְּזָג בְּטִיגָךְ עֲרַמַת חֲטִים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים: (ד) שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשְׁנֵי עֶפְרַיִם תִּאָּמִי צָבִיָּה: (ה) צְוָאֲרֶךְ כְּמִגְדַל הַשֵּׁן עֵינַיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֻשְׁבוֹן עַל שְׁעַר בַּת רַבִּים אָפָךְ כְּמִגְדַל הַלְּבָנוֹן צוּפָה פְּנֵי דַמְשֶׁק: (ו) רֹאשְׁךָ עָלֶיךָ כְּכַרְמֶל וְדִלְתִי רֹאשְׁךָ כְּאַרְגָּמָן מְלֹךְ אָסוּר בְּרֹהֲטִים: (ז) מֵה

יפית ומה נעמית אהבה בתענוגים: (ח) זאת קומתך דמתה לתמר ושדיך לאשכלות: (ט)
 אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסניו ויהיו נא שדיך כאשכלות הגפן וריח אפך כתפוחים: (י)
 ונחפו כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים: (יא) אני לדודי ועלי תשוקתו:
 (יב) לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים: (יג) נשכימה לכרמים נראה אם פרחה הגפן פתח
 הסמדר הנצו הרמונים שם אתן את דדי לך: (יד) הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים
 חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך:

פרק ח

(א) מי יתנה כפאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקה גם לא יבזו לי: (ב) אנהגה
 אביאך אל בית אמי תלמדני אשקה מיין הרקח מעסיס רמני: (ג) שמאלו תחת ראשי וימינו
 תחבקני: (ד) השבעתי אתכם בנות ירושלם מה תעירו ומה תעררו את האהבה עד שתחפץ:
 (ה) מי זאת עלה מן המדבר מתרפקת על דודה תחת התפוח עוררתיה שמה חבלתך אמה
 שמה חבלה ילדתה: (ו) שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך פי עזה כמות אהבה קשה
 כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה: (ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה
 ונהרות לא ישטפוה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזו יבזו לו: (ח) אחות לנו קטנה
 ושדים אין לה מה נעשה לאחתנו ביום שידבר בה: (ט) אם חומה היא נבנה עליה טירת
 כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז: (י) אני חומה ושדי כמגדלות אז הייתי בעיניו
 כמוצאת שלום: (יא) כרם היה לשלמה בבעל המון נתן את הכרם לנטרים איש יבא בפריו
 אלה כסף: (יב) פרמי שלי לפני האלה לך שלמה ומאתים לנטרים את פריו: (יג) היושבת
 בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני: (יד) ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים
 על הרי בשמים:

(א) שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך מה תחזו בשולמית כמחלת המחנים: (ב) מה יפו
 פעמיה בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיב כמו חלאים מעשה ידי אמן: (ג) שררה אגו הסהר אל יחסר המזג
 בטנה ערמת חטים סוגה בשושנים: (ד) שני שדיך כשני עפרים תאמי צביה: (ה) צוארה כמגדל השן
 עיניה ברכות בחשבון על שער בת רבים אפך כמגדל הלבנון צופה פני דמשק: (ו) ראשך עליך כפרמל
 ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים: (ז) מה יפית ומה נעמית אהבה בתענוגים: (ח) זאת קומתך
 דמתה לתמר ושדיך לאשכלות: (ט) אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסניו ויהיו נא שדיך כאשכלות הגפן

וְרִיחַ אַפָּר כַּתְּפוּחִים: (י) וְחֶכֶךְ כַּיִן הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישָׁרִים דּוֹבֵב שׁוֹפְתֵי יְשָׁנִים: (יא) אָנִי לְדוֹדֵי וְעָלִי תְּשׁוּקָתוֹ: (יב) לָכֵה דוֹדֵי נִצָּא הַשָּׂדֶה נְלִינָה בַּכַּפָּרִים: (יג) נִשְׁכִּימָה לְכַרְמִים נִרְאָה אִם פָּרְחָה הַגָּפֶן פִּתַח הַסְּמֶדֶר הַנִּצּוּ הַרְמוֹנִים שָׁם אָתָּן אֶת דְּדֵי לָךְ: (יד) הַדּוֹדָאִים נָתַנּוּ רִיחַ וְעַל פִּתְחֵינוּ כָּל מְגִדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דוֹדֵי צָפְנָתִי לָךְ:

פּוּרָק ח

(א) מִי יִתְנֶה כָּאֵחַ לִי יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי אֲמַצְאָה בַּחוּץ אֲשָׁקָה גַם לֹא יְבוּזוּ לִי: (ב) אֲנִהְיֶה אֲבִיאָה אֶל בֵּית אִמִּי תִלְמִדְנִי אֲשָׁקָה מִיּוֹן הַרְקַח מֵעֵסִיס רְמוֹנִי: (ג) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֵאשִׁי וַיִּמְיֵנוּ תַּחְבֻּקְנִי: (ד) הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם מִה תַּעֲרִירוּ וּמִה תַּעֲרָרוּ אֶת הָאֵהָבָה עַד שֶׁתִּחַפְּץ: (ה) מִי זֹאת עָלָה מִן הַמְּדַבֵּר מִתְרַפֶּקֶת עַל דוֹדָה תַּחַת הַתְּפוּחַ עוֹרֶרְתִּיהָ שְׂמָה חֲבַלְתָּהּ אִמָּה שְׂמָה חֲבַלָה יִלְדְתָּהּ: (ו) שִׁימְנֵי כַחוֹתֶם עַל לֶבָב כַחוֹתֶם עַל זְרוּעָה כִּי עֲזָה כַמוֹת אֵהָבָה קָשָׁה כְּשֹׂאוֹל קִנְיָה רְשָׁפִיהָ רְשָׁפִי אֵשׁ שְׁלֵהֲבַתְיָה: (ז) מִיִּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵהָבָה וַיִּנְהָרוּ לֹא יִשְׁטַפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֵהָבָה בּוֹז יְבוּזוּ לוֹ: (ח) אַחוֹת לָנוּ קִטְנָה וְשָׂדִים אֵין לָהּ מִה נַעֲשֶׂה לְאַחֲתָנוּ בַיּוֹם שֶׁיִּדְבַר בָּהּ: (ט) אִם חוֹמָה הִיא נִבְנָה עָלֶיהָ טִירַת כֶּסֶף וְאִם דָּלַת הִיא נִצּוֹר עָלֶיהָ לוּחַ אֲרָז: (י) אָנִי חוֹמָה וְשָׂדֵי כַּמְגִדְלוֹת אֲזֵ הִיִּתִי בְּעֵינָיו כַּמוֹצֵאת שְׁלוֹם: (יא) כָּרֶם הָיָה לְשִׁלְמוֹהַ בְּבַעַל הַמוֹן נָתַן אֶת הַכָּרֶם לְנֹטָרִים אִישׁ יָבֵא בְּפִרְיוֹ אֶלְף כֶּסֶף: (יב) כַּרְמֵי שְׁלִי לְפָנָי הָאֶלְף לָךְ שְׁלִמּוֹהַ וּמֵאֲתֵימִם לְנֹטָרִים אֶת פְּרִיו: (יג) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגְּנָזִים חֲבָרִים מְקַשְׁבִּים לְקוֹלָהּ הַשְּׂמִיעֵנִי: (יד) בָּרַח דוֹדֵי וּדְמָה לָךְ לְצַבִּי אוֹ לְעַפְרָה הָאֵילִים עַל הָרִי בְּשָׂמִים:



The Rav's classes appear
on "Kol haLashon" Torah Bank Service
USA 718.521.5231 | Israel 073.295.1245
For Inquiries on "Bilvavi Mishkan Evneh"
Contact mobile 052.763.8588
Or email: info@bilvavi.net

www.bilvavi.net

Questions in all spheres of life in general
and the nefesh in particular
are welcome in the Q&A system
and will be transferred to the Rav, Shlita

Address to send questions:

rav@bilvavi.net